

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Univerzita Pardubice

Fakulta Filozofická

Paralely v tvorbě Václava Hraběte a zástupců americké beat generation

Tereza Bosáková

Bakalářská práce

2011

Prohlášení

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

Tereza Bosáková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat panu PhDr. Vladimíru Novotnému, Ph.D., za jeho cenné rady, připomínky a pomoc, kterou mi poskytl při vypracování této práce. Také děkuji celé své rodině. Dále pak Ivě Stejskalové a Jiřímu Horákovi.

Souhrn

Tato práce pojednává o paralelách v tvorbě zástupce české beatové generace Václava Hraběte a vybraných autorů americké beat generation Jacka Kerouaca, Allena Ginsberga a Lawrence Ferlinghettiho. V jejich tvorbě se vyskytují nejen společná témata, ale také používání podobných jazykových prostředků.

Klíčová slova

Václav Hrabě, Jack Kerouac, Lawrence Ferlinghetti, Allen Ginsberg, beatová generace, paralely

Anotation

This thesis deals with parallels in works of Czech beat generation writer Václav Hrabě and with selected authors Jack Kerouac, Allen Ginsberg and Lawrence Ferlinghetti of American beat generation. In their works appears not only common themes but also uses of similar language means.

Keywords

Václav Hrabě, Jack Kerouac, Lawrence Ferlinghetti, Allen Ginsberg, beat generation, paralels

Obsah

1. ÚVOD.....	1
2. ČESKÁ BEATOVÁ GENERACE.....	4
2.1. BEATOVÁ GENERACE V HISTORICKÉM KONTEXTU.....	4
2.2. BEATNÍCI V ČECHÁCH.....	8
2.3. NĚKTEŘÍ ZÁSTUPCI BEATOVÉ GENERACE V ČECHÁCH.....	11
3. AMERICKÁ BEAT GENERATION.....	12
3.1. VYMEZENÍ POJMU „BEAT GENERATION“.....	12
3.2. AMERICKÁ POEZIE A VÝVOJ BEATOVÉ GENERACE.....	15
3.3. POUŽÍVANÉ JAZYKOVÉ PROSTŘEDKY BEAT GENERATION.....	17
4. VÁCLAV HRABĚ.....	20
4.1. ŽIVOT VÁCLAVA HRABĚTE.....	20
4.2. TVORBA VÁCLAVA HRABĚTE.....	25
5. PARALELY V TVORBĚ VÁCLAVA HRABĚTE A JACKA KEROUACA.....	28
5.1. PÁR SLOV O JEAN-LUISOVI LEBRISI DE KEROUACOVÍ.....	28
5.2. PARALELY V POEZII VÁCLAVA HRABĚTE A JACKA KEROUACA.....	29
6. PARALELY V PRÓZE VÁCLAVA HRABĚTE A JACKA KEROUACA.....	37
7. PARALELY V TVORBĚ VÁCLAVA HRABĚTE A ALLENA GINSBERGA.....	42
7.1. PÁR SLOV O IRWINU ALLENU GINSBERGOVI.....	42
7.2. PARALELY V POEZII VÁCLAVA HRABĚTE A ALLENA GINSBERGA.....	42
8. PARALELY V TVORBĚ VÁCLAVA HRABĚTE A LAWRENCE FERLINGHETTIHO.....	47
8.1. PÁR SLOV O LAWRENCI FERLINGHETTIM.....	47
8.2. PARALELY V POEZII VÁCLAVA HRABĚTE A LAWRENCE FERLINGHETTIHO.....	48
9. ZÁVĚR.....	54
10. PŘÍLOHY.....	56
11. BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE.....	60
12. RESUMÉ.....	62

1. ÚVOD

Beat generation je skupina mužů a žen, z nichž každý jedinec se stal unikátem. Neměli sice společný almanach, zato však měli společný pohled na svět. Je to jedna ze skupin, která revoltovala proti maloměšťáctví a konzumnímu stylu. Beatníci, oproti střední vrstvě poválečného období, která vyznávala materialismus a konformitu, byli bohémy.

S tímto bohémským a revoltujícím stylem souvisí celosvětová tvorba, převážně v Americe se jednalo o beat generation, v Anglii to byli tzv. mladí rozhněvaní muži. Vzniká pojem “konkrétní (experimentální) poezie”, kdy texty experimentují se zvukovým a vizuálním aspektem jazyka. Jedním z autorů této poezie byl například Američan Lawrence Ferlinghetti nebo Eugen Gomringer. Vzniká také “poezie jazyka”, kde poezie využívá grafickou podobu písma. Tento jev se nazývá lettrismus. Lettrismus využívali ve své tvorbě francouzi Raymond Queneau a Isidor Isou. Změny se projevují samozřejmě také v divadle. Do kurzu se dostává drsná (cool) dramatika. Drama jako svá témata čerpá drogy, sex a násilí, v dialozích se objevují vulgarismy a slang.

V České literatuře v druhé polovině 20. století existuje také několik seskupení a forem, které byly svým způsobem revoltující.

Například skupina Květen (Holub, Šotola, Šiktanc, Macourek, Florian), která vznikla kolem stejnojmenného časopisu, se zabývala tzv. poezií všedního dne. I u nás se vyskytovala experimentální poezie. Jejimi zástupci u nás byli Jiří Kolář nebo Josef Hiršal.

Narozdíl od demokratických zemí se u nás vyvinul underground nebo také podzemní tvorba. Jednalo se o alternativní a oficiálně zakázanou tvorbu, která reagovala na komunistickou totalitu a normalizační tlaky. Mezi nejznámější podzemníky u nás patřil Egon Bondy a Ivan Martin Jirous.

V 60. letech tvořil nejslavnější básník inspirovaný beatnickou poetikou a hudbou, mluvčí generace – Václav Hrabě. Mezi další autory, kteří byli inspirováni beatovou generací, patří Ladislav Landa, Inka Machulková, Milan Koch a Vladimíra Čerepková.

Pokud se ovšem vrátíme k beat generation, jedná se o fenomén americký. Tato práce se zabývá pouze třemi americkými zástupci – Jackem Kerouacem, Allenem Ginsbergem a Lawrencem Ferlinghettim. Znamých zástupců je ovšem více. Těmi u nás méně známými jsou Gregory Corso, Diane Di Prima, Everett Leroi Jones, Bob Kaufman, Philip Lamantia, Michael Thomas McClure, David Meltzer, Ed Sanders, Gary Sherman Snyder, Anne Waldman, Lew

Welch a Phillip Glenn Whalen.

Nejlépe nám vývoj americké beat generation přiblíží malé kalendárium.

V roce 1943 se v New Yorku setkává Allen Ginsberg s Lucienem Carrem, který jej seznamuje s Davidem Kramerem a Williamem S. Burroughsem, především však s Jackem Kerouacem.

V roce 1945 je na rok z Kolumbijské univerzity vyloučen Allen Ginsberg. Vyloučen byl za nepovolené ubytování Jacka Kerouaca na kolejích a za urážlivý nápis, který byl napsán na okně (jednalo se o urážku děkana univerzity). Roku 1946 se seznamuje Kerouac a Ginsberg s Nealem Cassadym, který se stane inspirací pro hlavní postavu Kerouacova románu

“Na cestě”.

Mezi lety 1947 a 1950 se vydává Kerouac a Cassidy na cestu přes Ameriku. Roku 1948 poprvé Kerouac použije termín “beat generation”. O rok později, tedy v roce 1949, se Ginsberg nechá zavřít do psychiatrické léčebny, kde je držen 8 měsíců. Seznámí se zde s Carlem Solomonem, kterému později věnuje báseň „Kvílení“. 1950-Ginsberg se seznamuje s Gregory Corsem. V témže roce píše Kerouac svou první verzi románu “Na cestě” . V roce 1951 Lawrence Ferlinghetti odchází z New Yorku do San Franciska. V roce 1952 se staly 3 důležité události. Beatníky ovlivnila návštěva anglického básníka Dylana Thomase, John Clellon Holmes vydá román “Jdi”, první s beatnickou tematikou. Také v New York Times vychází Holmesův článek “This is beat generation”, který se stává neoficiálním manifestem této generace. V roce 1953 píše Kerouac “Základy spontánní prózy” a vychází kniha Williama S. Burroughse “Feťák”. V tomto roce navíc otevírá Ferlinghetti spolu Petrem Martinem knihkupectví City Light Books, které je prvním knihkupectvím v USA zaměřené na paperbacky. V roce 1954 se také Ginsberg stěhuje do San Franciska. Zde najde svého celoživotního partnera Petra Orlovského. Roku 1955 vydává Ferlinghetti svou básnickou prvotinu “Obrazy zmizelého světa”. Jack Kerouac v tomto roce sepiše báseň “Mexico City Blues“ (tím se inspiruje Ginsberg a dopisuje poslední část “Kvílení”). Seznamuje se s Gary Snyderem, který se chystá být zen buddhistickým mnichem. Největší událostí tohoto roku (a možná také celé beatové epochy) se stává veřejné čtení v Six Gallery uspořádané 7. října.

Rok poté vydává nakladatelství City Lights Books první Ginsbergovu sbírku “Kvílení a jiné básně”, jejíž náklad je zabaven kvůli urážce veřejného vkusu. V roce 1957 vychází Kerouacův román “Na cestě”. Jack Kerouac také v tomto roce spolupracuje na Burroughsově románu “Nahý oběd” . 2. dubna 1958 se v článku Herba Caena objevuje výraz “beatník”. Článek je vytisknut v “The San Francisco Chronicle”. Kenneth Rexroth se v roce 1959 veřejně distancuje od beat generation. V tomto roce je také založen časopis “Beatitude”.

29. května 1960 je vydána "Nová Americká poezie 1945-1960", kde se vyskytují také zástupci beatové generace. Jsou tak poprvé uznáni jako literární skupina. V říjnu roku 1963 Ferlinghetti poprvé hovoří o konci beat generation. Nejen pro Allena Ginsberga, ale také pro nás je důležitý 30. duben roku 1965, kdy autor navštívuje Prahu. Roku 1967, dne 14. ledna se Ginsberg, McClure a Snyder účastní happeningu "Shromáždění kmenů" v Golden Gate Parku. Toto shromáždění se pokládá za začátek hnutí hippies. 4. února 1968 umírá Neal Cassady. 21. října umírá Jack Kerouac. 12. ledna 1986 umírá Bob Kaufman. 5. dubna 1997 umírá Allen Ginsberg. 2. srpna 1997 umírá William S. Burroughs. V dubnu roku 1998 se Praha a týdenní festival beat generation dočká návštěvy Lawrence Ferlinghettiho. Je nadšen. V roce 2001 se Kerouacův rukopis románu "Na cestě", napsaný na jedné roli papíru, vydraží za 2,4 milionu dolarů. 17. ledna 2001 umírá Gregory Corso. 26. června 2006 umírá Philip Whalen.

Taková je historie americké beatové poezie. Historie české beatové poezie se nedá dost dobře zmapovat, protože nebyla považována za hnutí a čeští autoři byli často beat generation pouze inspirováni. Českou beatovou generaci lze spíše zařadit do undergroundové tvorby. Ovšem podobnosti se zde vyskytovaly, jak popisuje tato práce.

2. Česká beatová generace

2.1. Beatová generace v historickém kontextu

Není lehké popisovat českou beatovou generaci podobně jako tu, která se vyvíjela v USA nebo v Západní Evropě. V ČSSR díky politickým podmínkám nebyly stejné možnosti k projevu jako v demokratických zemích. V České kotlině se můžeme spíše vyjadřovat o hnutí vlasatců, chuligánů nebo mániček, jak je nazývala naše média podle jejich typického znaku, tolik odsuzovaných dlouhých vlasů. Jednalo se také o hnutí hippies ovlivněné beat generation.

“První dlouhé mužské vlasy jsem na vlastní oči viděl někdy koncem šedesátých let jako malý kluk u tak zvaných “chuligánů”, tak jim říkávala babička. Byli to kluci okolo sedmnácti let a chodili hrát na kytaru a kouřit pod betonový oblouk mostu klenoucího se nad řekou. Byť jejich kadeře těsně překrývaly uši a stěží dopadaly na ramena, mezi těmi monolitně vystříhanými hlavami chlapů i vrstevníků v mém okolí představovali něco úžasně nového a tím novým vzrušujícího (...) Že šlo o vzpouru proti tehdejší šedivé stejnosti a konformitě mě došlo až za pár let. Spíše jsem si skrze dlouhé vlasy tenkrát poprvé uvědomoval, že každý člověk má něco svého, bytostně vlastního, co stojí za to hájit i s rizikem různých ztrát, trestů či pohrdání. Jenom, dlouhovlasý Ježíši Kriste, neztratit sám sebe.”¹

Jednalo se o více subkultur spojených s pojmem vlasatců. Díky uvolněné atmosféře Pražského jara se více prosazovali tzv. mods a rockers. Nekomfortní mládež se začala shlukovat v party, ty vzbuzovaly pozornost veřejnosti. I v Čechách se začaly otevírat první rockové kluby a pořádat rockové koncerty. Na prvním místě je však nutné zmínit právě beatníky, kteří byli silně inspirováni západní kulturou. Hlavně cesta amerického beatníka Allena Ginsberga po Československu, silně ovlivnila tvořící se domácí subkulturu. Ginsberg navíc navštívil jediný povolený Majáles v Praze v roce 1965. Tento majáles se ovšem stal další nepříjemou manifestací, která odsuzovala a nesouhlasila s komunistickým vedením Československa. Policejní zprávy Ginsberga označovali také jako “stoupence tzv. směru beatovníků-zbité generace”.

“V Praze, dne 25. května 1965, Závěrečná zpráva k činnosti Allena Ginsberga v Praze: GINSBERG přijel do ČSSR dne 18. února roku 1965, po vyhoštění z Kuby 19. března odjel do SSSR a znovu přijel těsně před květnovými oslavami dne 29. dubna 1965 do

¹ LAUBE Roman, POKORNÁ Terezie, ŠUSTROVÁ Petruška, Háro, vzpomínky a dokumenty, Praha, 2010, bez paginace

Prahy. Za svého pobytu v ČSSR se stýkal převážně s mladými umělci a mládeží, soustředěnými zejména kolem vinárny VIOLA. V tomto prostředí vyhledával jednotlivce z řad mládeže, na které působil svým intelektem a neskrývanou sexuální zvráceností.(...)Spisovatel ŠKVORECKÝ navrhl a přesvědčil GINSBERGA aby se zúčastnil Majálesu, dne 1. května, jako kandidát strojí fakulty. GINSBERG byl také zvolen králem Majálesu.”²

Oficiální média ovšem považovala spojování beatníků a vlasatců za nebezpečné. Snažila se tedy jejich existenci popírat, aby nepodpořila jakousi legitimizaci chování a vzhledu části československé mládeže. Někteří z novinářů popisovali vlasatce jako mládež, která se cítí být vydědenci společnosti, bez jasné představy o beatnicích a o zbité generaci, bez jakéhokoliv vědomí o beatnické poezii, básnicích a knihách. Dokonce prý česká mládež pochytila od západních beatníků pouze vzhled a styl oblékání a to ještě v té horší formě.

Samozřejmě ne všichni vlasatci byli spisovatelé a umělci, tím pádem ani beatníci, přesto celá řada z nich se v té době pokoušela psát a tvořit. A to hlavně poezii ovlivněnou beatníky. Můžeme jmenovat například Jaroslava Hutku, Vlastimila Třešňáka, Milana Koča nebo Pavla Berana. Bohužel faktem zůstává, že znalosti vlasatců beatnické literatury byly velmi omezené. Je to také tím, že v Československu do konce 60. let příliš překladů do češtiny nebo slovenštiny nevyšlo. Oblíbené byly texty Ginsberga, Ferlinghettiho a dalších. Šířily se i v samizdatech. Populární byli i čeští básníci, zejména Václav Hrabě.

Povědomí o beatnicích ovšem mládež nezískávala pouze ze sporých vydání knih, šušky okolo návštěvy Allena Ginsberga, nebo s jeho přímým setkáním. Informace získávali z článků z oficiálních médií. V těch se informace o tomto fenoménu objevovaly již od začátku 60. let. V roce 1962 Rudé právo psalo o beat generation jako o skupině mladých, kteří svým životním stylem revoltují proti měšťácké morálce a konformnímu životu. Tento protest měl být bohémský, výstřednický, výlučný, individualistický a recesistický a hlavně bez politického programu. Takové články se objevovaly častěji a pomáhaly inspirovat vlasatce v Československu. V Mladém světě vyšel článek o mezinárodním sjezdu beatníků v Paříži. Ovšem i takový článek byl provázen kritikou zjevu mániček, které byly údajně nemyté, v záplatovaných džínách a s vlasy padajícími až na ramena. Jsou zařazováni k chuligánům, teddy boys nebo hallbsterker podle toho, jakou národnost mají. Vesměs se ovšem jednalo o lidi inteligentní, s jistými ideály nebo alespoň vírou, byli vzdělaní, s ohromnou životní zkušeností. Tento životní styl plný cestování, obsazování veřejných prostranství a kouření

² Analogon 30 – Tradice a revolta, Praha, 2000, str. 37

marihuany zapůsobil na část lidí v tehdejší Československu velmi silně.

Rozmach “vlasatého hnutí” se vláda pokusila zastavit v roce 1966. 1. května 1966 rozehnala VB znovu neoficiální průvod mládeže. Řada účastníků byla zatčena a odsouzena k trestům odnětí svobody. V srpnu téhož roku přijal Národní výbor hlavního města Prahy vyhlášku proti “máničkám”. V praxi to znamenalo násilné stříhání zadržených, zákaz vstupu do veřejných prostor, kam patřily restaurace, kina a dokonce i nádraží. Některým by tento postup mohl připomenout protižidovské zákony.

“Rudé právo, 31. srpna 1966 Přísněji proti rušitelům pořádku

V poslední době se ve větších městech, rekreačních střediscích a hlavně na území hlavního města Prahy projevují u části mládeže některé nezdravé tendence, které významným způsobem narušují vzájemné lidské vztahy, socialistickou zákonost a veřejný pořádek. Jde o skupinu mladých lidí, převážně chlapců tzv. Mániček, kteří svým zjevem, neupraveným, dlouhým vlasem, odpuzujícím a nečistým oděvem a hrubým provokativním chováním i zjevnou neúctou vůči spoluobčanům provokují, žijí parazitním způsobem a páchají trestné činy. ...”³

Otec písničkáře Jaroslava Hutky musel za svého syna v roce 1966 zaplatit pořádkovou pokutu za “znečištění” peronu nádraží v Olomouci, čehož se dopustil svými dlouhými vlasy. Oficiálně se kampaň skrývala za hygienu a měla zabránit rozšiřování vši. Podobný řád byl dodržován samozřejmě i na školách a učilištích všech stupňů. Tato opatření postihla zejména naše hlavní město, ale kampaň proti parazitům probíhala i na venkově a v menších městech, podporovaná médii a bohužel i veřejností.

Často se v médiích objevovaly zmínky o zahraničních subkulturách jako byla beat generation v Americe, nebo beatoví vlasatci u nás. Například němečtí tuláci gamblers, američtí lobos nebo francouzští clochandeři. Známa se též stala nová britská subkultura zvaná dossers (flákači). Všechny tyto subkultury vzbuzují pohoršení těmi samými způsoby: vzhledem, obsazováním veřejných míst, putováním z místa na místo.

S těmito skupinami se mohla česká mládež cítit spojená nejen životním stylem, ale také protestem vůči hodnotám rodičů a způsobům chování. Mladí sbírali zkušenosti a zážitky díky nepříznivým i nenávisným reakcím okolí.

Ovšem i mezi beatníky v Čechách existovaly jednotlivé skupiny. Rozdělovali se

³ LAUBE Roman, POKORNÝ Terezie, ŠUSTROVÁ Petruška, Háro, vzpomínky a dokumenty, Praha, 2010, strana bez označení

hlavně intelektuálně. Ti vzdělanější brali svůj životní styl jako beatnictví, mezi něž patřil například Pavel Beran. Druhá skupina, tzv. Čárymani, to byla skupina primitivnější. Ale dělení bylo také teritoriální podle místa, kde se scházeli. Například v Praze dvě skupiny od Demínky a od Čáry (kino Čas). Lišili se také vzhledem. Skupina od schodů u Demínky nosila vlasy tak jak jim narostly, Čáraři nosily vlasy načesané za uši.

Ve shrnutí se dá tedy říct, že ze sociologického pohledu byli beatníci a beat generation individualisté, kteří narozdíl od jiných následovníků hippies neměli pozitivní vizi společnosti a nepodařilo se jim vytvořit vlastní hnutí. Oni se o něco takového ani nesnažili. Jejich boje byly narozdíl od hippies méně agresivní. V polovině srpna roku 1966 byly organizovány hromadné protesty a dokonce také vynucené sebevraždy.

Po procesech s účastníky prvomájové demonstrace, po srpnových a zářijových razířích proti "chuligánům", došlo dne 23.9.1966 v Praze k protestnímu pochodu. Více než 130 mladých lidí, někteří již násilně ostříhaní, protestovalo proti policejnímu chování. Průvod skandoval "Vraťte nám vlasy!" a "Pryč s holiči!" , procházel městem, dokud jej nerozehnala veřejná bezpečnost. Následovalo zatýkání, soudy a další tresty.

Tato demonstrace je prvním známým organizovaným protestním vystoupením "beatníků-hippies" ve východní Evropě. Komunitu scházející se na schodech před Národním muzeem se podařilo zčásti rozehnat a tlaku bezpečnosti je vystaven i "Aktual". Hnutí „Aktual“ založila v roce 1966 skupina lidí kolem Milana Knížáka. Vrcholné období zažíval „Aktual“ v letech 1964-1966. Pořádali pouliční akce, happeningy a výstavy, vydávali vlastní periodika i vlastní samizdatovou literaturu. Knížák se také jako jeden z prvních snažil dát beatníkům společné ideové základy. Vliv Knížákovy Aktualu i jeho stejnojmenné hudební skupiny na formování životních postojů a uměleckých projevů "vlasaté" komunity v Praze i mimo ni byl značný a Knížák někdy byl nazýván "Králem mániček".

Jako reakci na postup proti "máničkám" a kampaň médií vydává Milan Knížák "Provolání k dlouhovlasým" z roku 1966, kde se mimo jiné praví:

" Lidé s dlouhými vlasy jsou označováni za zvrhlé, vyjímečné, pitomé, mají kvůli tomu potíže v zaměstnání, na školách, kdekoliv.

Proto se obracím ke všem s vlasy na ramena!

Ať nezůstává jen při dlouhých vlasech. Jsme-li vyčleňováni ze společnosti kvůli tak prosté věci jako jsou delší vlasy, je to patrně známkou, že společnost je chorobná, že její

reakce jsou naprosto nenormální, její projevy nesmyslné. Proto ještě víc bouřejme přehradu nesmyslnosti. Zintenzivněme všechny projevy jiného myšlení, ať dlouhé vlasy nejsou jediným projevem. Ušijme si jiné oděvy, reagujme jinak, jednejme nekompromisně, změňme život, aby byl k žití a ne k vegetování.

Jednejme!

Měňme co měnit můžeme a nečekejme na pomoc z nebes. Jde přece o náš život. Právě teď. A proto o něj bojujeme, očišťujeme ho, měňme!”⁴

Ale ani represe ani kampaň v médiích už “ducha 60. let” nezastavily. I když bylo v roce 1967 znovu rozehnáno prvomájové shromáždění a studentské protesty v říjnu toho roku rovněž zpacifikovala veřejná bezpečnost, vývoj se již nedal zastavit. Konzervativní vedení KSČ vyklízí pozice a je vystřídáno reformním proudem reprezentovaným Alexandrem Dubčekem.

Na přelomu let 1967-1968 začal o hnutí Hippies v USA ve větší míře informovat i oficiální tisk. Šlo většinou o zkreslená zpravodajství, zaměřující se na vnějškové a nepřiliš lichotivé znaky a projevy hnutí (sex, drogy), nicméně i ty se staly jedním z inspiračních zdrojů pro další aktivity Československé omladiny. Mezi mládeží se rozmohla “hippie móda”, která se ve větším měřítku na veřejnosti objevila na 1. beatsalonu v prosinci 1967 jak mezi publikem, tak i v oblékání rockových kapel.

Zůstává faktem, že v komunistickém Československu nemůžeme očekávat stejný rozmach tak “upřímné a otevřené” literatury a životního stylu. Ovšem i tvorba padesátých let se znovu těší oblibě, hlavně z toho důvodu, že kruh se uzavřel a dnešní mládež má podobné, ne-li stejné postoje jako beat generation.

2.2. Beatníci v Čechách

Na okraji veřejného dění vznikala poezie inspirovaná americkými beatníky, jazzem a rockovou hudbou. Mezi její představitele zařazujeme Václava Hraběte, Ladislava Landu, Milana Kocha, ale také ženy básnířky, které jsou opomenuty. V 60. letech začaly tvořit Vladimíra Čerepková, Inka Machulková, Zora Růžová a Šárka Smazalová. K této mladé generaci patřili také hudebníci, například Vladimír Merta, Karel Kryl nebo Jaroslav Hutka. Texty, které si sami skládali, byly záměrně provokativní. Hudbou a texty bojovali proti komunistické vládě.

⁴ parafráze, Provolání k vlasatcům, Milan Knížák, Praha 1966

Důležitou roli v 60. letech sehrála také divadla poezie, například „Orfeus“ Radima Vašinky nebo pražská poetická vinárna Viola.

„První představení Poetické vinárny Viola se konalo 22. července 1963. Jmenovalo se Komu patří jazz, za doprovodu jazzové hudby zazněly verše Ginsberga, Ferlinghettiho, Vozněsenského a dalších. Postupně se ve Viole začali zabydlovat přední umělci slova i soudobé české hudby. Renomovaní členové Národního divadla v Praze zde recitovali verše nebo přednášeli krásnou prózu — jmenujme alespoň Z. Štěpánka, E. Kohouta, K. Högra, B. Záhorského, R. Hrušínského, R. Lukavského, D. Medřickou, V. Fabiánovou a jiné.“⁵

V druhé polovině 60. let se změnilo estetické vnímání. Mladá generace přestala vidět význam v tradičním básnictví a raději vyhledávala texty písňové, lehké, bez složitých metafor. Mnohem důležitější se začala stávat auditivní a vizuální kultura, což souviselo také s masovým rozšířením moderní techniky, médií, filmu, rozhlasu a televize. Dějiny přestávaly být důležité. Důraz se kladl na přítomnost. Na druhé straně se také začal rozvíjet zájem o východní myšlení, především o zen buddhismus. Ten se stal jedním z témat beatové generace.

Důležitou roli v 60. letech měly také kulturní časopisy. Velmi oblíbené byly hlavně Literární noviny, které v roce 1968 obnovily časopis pod názvem Literární Listy. Periodikum Divoké víno, které vedl Ludvík Hess, publikovalo tvorbu nových i starších básníků i prozaiků. Publikovali v něm i Václav Hrabě, Ladislav Landa, Vladimíra Čerepková, Inka Machulková, Zora Růžová a Šárka Smazalová. Důležitou úlohu mělo také překladatelství. V těchto letech zesílily projevy nespokojenosti reformistů. I když veřejné svobody přibylo, silnější kritika byla stále utlumována. Od ledna roku 1967 byla zlegalizována cenzura a fungovala pod názvem střední publikační správa při Ministerstvu vnitra. Pak nastal rok 1968 a Pražské jaro.

Nastalo částečně demokratické období, cenzura byla zrušena, každý měl právo vyjádřit se k veřejným věcem. Toto období trvalo jen do srpna, kdy do Československa vstoupila vojska Sovětského svazu, která reformy zastavila. Poté přišla éra normalizace. Významný vliv na literaturu v Československu v 60. letech měla americká beat generation, která se ke čtenáři dostávala především díky překladům Jana Zábrany. Ty byly často publikovány v revue Světová literatura. Na recitačních večerech zněly často jejich verše, například z úst Mirka Kovářika. Texty a přístup k životu amerických beatníků ovlivnily životní styl a názory naší mladé generace, snad ještě více než samotnou literární tvorbu.

Hnutí beat generation vzniklo v Americe v druhé polovině 50. let, o čemž se zmíním později. Hlavním programem hnutí byla vzpoura proti stereotypnímu způsobu života,

⁵ www.divadloviola.cz, 11.2. 2011

konzumní společnosti. Beatníci chtěli narušit nejen tento tradiční způsob života, ale také tradiční pojetí literatury. V jejich literárních dílech se objevují témata jako toulání, nezávazný sex, alkohol či experimenty s drogami. Tito autoři byli hodně ovlivněni jazzem a orientálním náboženstvím, hlavně zen buddhismem. Pořádali různá veřejná vystoupení, často happeningy. Nejvýraznějšími a u nás nejčtenějšími autory byli Allen Ginsberg, Jack Kerouac, Gregory Corso, Lawrence Ferlinghetti.

Kromě beatnické literatury u nás sehrála významnou úlohu, jak už bylo řečeno v předešlé kapitole, návštěva Allena Ginsberga Prahy v únoru 1965. Osobně se s ním setkali Václav Hrabě, Vladimíra Čerepková a Inka Machulková. Allen Ginsberg u nás vyvolal spoustu nadšení, ale i obav, zejména u socialistické byrokracie. Byl zvolen králem majálesu a následně z Československa vyhoštěn. Používání pojmu beatnická literatura u nás je ovšem stále nejednoznačné. Mladé české spisovatele američtí beatníci určitě inspirovali, přesto však šlo spíše o změnu v jistém způsobu života, než o změnu ve stylu psaní a výběru témat v poezii.

U nás se mluví o beatnické poezii především v souvislostech s tvorbou Václava Hraběte a Ladislava Landy. Ti však spíše čerpají z témat české poezie, než z americké. Ačkoliv se o tom stále vedou spory, a to například o Václavu Hraběti mezi básníkem Jaromírem Pelcem, editorem Hrabětovy sbírky „Blues v modré a bílé“, a Josefem Peterkou, básníkem a literárním teoretikem, který napsal recenzi na Hrabětovo dílo „Úplně zbytečná legenda“ (ta byla otisknuta roku 1978 v Literárním měsíčníku). Jaromír Pelc mluví o rozchodu Hraběte s beatníky, Josef Peterka jej mezi ně naopak bezpodmínečně řadí.

“(…) Zrození Hrabětovy poezie je spojeno s americkou anarchizující neoavantgardou. Tento proud do počátku provázený folk-beatem a tzv. Kytarovou revolucí, vyúsťující ve vlnu protestsongu, však svůj sociální dopad oslavil filosofií úniku, tím, že se spojili se zen buddhismem a inspiroval hippies s LSD. Podstatným rysem tohoto hnutí, které zasáhlo řadu západních zemí, byla politická dvojakost : Na jedné straně maximálně upřímný a agresivní protest proti buržoaznímu pokrytectví (v našich podmínkách proti měnlivým podobám měšťáckého parazitismu a životní sterility) na druhé straně však anarchismus, přecházející až do zločinnosti, únik do iluzorního světa drog, zázraků nebo alespoň denaturovaného lihu, naprosté a společensky škodlivé odvržení všech společenských konvencí, prý překážky autentické realizace. (...)”⁶

⁶ Z dějin českého myšlení o literatuře 4 (1970-1989), Antologie k dějinám české literatury 1945-1989, Praha, 2005, str. 95

Nebála bych se vyslovit názor, že tehdejší společné rysy s americkými beatníky, které se projevovaly u československých literátů, ale i u mládeže téže doby, značně souvisely právě s tehdejším socialistickým režimem, který u nás byl u moci. Život amerických beatníků jim musel připadat neskutečně fascinující, v kontrastu s jejich životem v našem nesvobodném, šedém státě.

2.3. Někteří zástupci beatové generace v Čechách

Hlavním zástupcem české beatové generace je Václav Hrabě, který v této práci figuruje jako spoj mezi Čechy a Američany. Václav Hrabě je nejznámějším zástupcem České beatové generace, současníci ho znají hlavně díky Vladimíru Mišíkovi a jeho zhudebněné „Variaci na renesanční téma“, která je již notoricky známou písní. Někteří si Hraběte vybaví také ze školních čítanek na základní škole, kde nás obohatil svým „Blues pro bláznivou holku“. Ale Václav Hrabě není jediným zástupcem.

Pokud zmíním jména jako Ladislav Landa, Milan Koch nebo například Inka Machulková či Vladimíra Čerepková, už asi málokdo zareaguje, jaké knihy napsali, málokdo mi odříká některý z jejich veršů.

Protože si každý z nich zaslouží alespoň zmínku, přiblížíme si bližší informace o každém z nich. Vezmeme vše popořádku.

Ladislav Landa se narodil v roce 1948 v pouhých 17ti letech spáchal sebevraždu na dvoře školy. V této škole vzal také jed, kterým se otrávil. Své básně publikoval v literární revue Divoké víno. Až posmrtně v roce 1969 byla vydána sbírka s názvem „Básně“. V roce 1998 byla k jeho počtě vydána sbírka, která nese název jedné z jeho básní-“Malá slabost v kolenou“.

Milan Koch se řadí k tomu nejlepšímu, alespoň podle mě, co nám česká poezie může nabídnout. Narodil se v roce 1948 a zemřel v roce 1974. Žil jako opravdový beatník. Znal se osobně s Egonem Bondym, který žil nedaleko jeho bytu. Jeho básně v díle „Hora Láv“, se tolik nezabývají beatnickými stereotypy, že jimi skoro překypují. Nestal se dekadentem jako někteří jeho současníci, byl optimistou a stále věřil. Bohužel tragicky zemřel pod koly tramvaje. Jeho žena Mirka všechnu jeho tvorbu stihla přepsat a pak se po roce zabila také. Zatím nebyla vydána jeho próza.

Inka Machulková, vlastním jménem Olga Popková se narodila v roce 1933. Byla

jednou z prvních beatnických básnířek, které vyšla sbírka "Na ostří nože". Věnovala se chodu kavárny Viola, o které hovořila jako o opravdu svobodném prostoru. Snažila se žít tak, jak psal Kerouac: uhájit si samu sebe, svou vnitřní volnost, bez ohledu na to, co z vás chce společnost udělat. V září roku 1968 emigrovala do Německa, kde žije dodnes. Byla dvakrát vdaná. Má dva syny, kteří se oba věnují umělecké tvorbě (jeden je fotograf, druhý jazzový pianista).

Nakonec se zmíním ještě o Vladimíře Čerepkové. Narodila se v roce 1946, jejím otcem byl ruský důstojník. První básně otiskla v Mladém světě ve svých šestnácti letech. Po skončení střední školy se dostala do psychiatrické léčebny v Bohnicích. Také začala vystupovat ve Viole, stejně jako její čeští beatničtí kolegové. S Hrabětem a s Machulkovou patří k hlavnímu trojlístku beatníků. V opožděné prvotině "Ryba k rybě mluví" vyznívají bluesové rytmy, snové asociace a inspirace v Amerických beatnicích. V roce 1969 emigrovala do Francie. Zde se její tvorba poněkud zprozaizovala. I v emigraci tvoří. Ve Francii žije dodnes.

3. Americká beat generation

3.1. Vymezení pojmu „beat generation“

„Beatnici (z angl. beat generation=zbítá generace)-hnutí 50. a poč. 60. v Americe, ostře zaměřené proti konzumní společnosti, hledající nápravu ve vnitřní svobodě (ohlas orientálních náboženství jako cesty nalezení novodobé identity, inspirace drogami, alkoholem, nevázanou sexualitou, jazzem ...“⁷.

Takto bychom formulovali kdo vlastně beatníci byli. Ale s nálepkami pro hnutí nebo skupiny bývá často problém. Literární věda chce mít, i v tak neexaktní oblasti, pořádek, a proto se snaží škatulkovat, rovnat a zařazovat. Ovšem podle Borise Ejchenbauma je třeba posuzovat vědecké hnutí na základě jeho finálních děl, ne podle rétoriky jeho manifestů.

Při mapování poezie beatové generace je hlavním problémem to, že beatníci nebyli ucelenou skupinou spojenou poetikou s podobnými rysy. Například Lawrence Ferlinghetti se za beatníka nikdy nepovažoval. Ale jeho díla se stala důležitá právě pro tuto generaci.

⁷ SOLEIMAN pour Hashemi Michaela, Literatury v souvislostech, Praha, 2007, str.105

„Lidé, kteří v tomto období vyrůstali, se na těchto změnách podíleli ať už záměrně nebo bezděčně. A jedna skupina se stala obzvlášť silným mluvčím celé generace rozčarovaných, nezačleněných a odcizených mladých lidí. Tato generace chápala svržení atomové bomby jako morální krach, což pro každého jednotlivce přinášelo jen další dilema. Tvrdili, že jsou unaveni a zdrceni válkou, konzervativním moralizováním a tlakem podřítit se zvyklostem zaostalé společnosti. Právě Jack Kerouac pak své generaci dal jméno, říkal jí „zbitá generace“, „beat generation.“⁸

Vezmeme-li vývoj americké beat generation od začátku, za autora termínu „beat generation“ se obecně označuje Jack Kerouac, který ho poprvé vyslovil při diskusi se svým kolegou Johnem Clellonem Holmesem v roce 1948. Velkou úlohu v hnutí měl také jeho přítel, newyorský narkoman a zloděj Herbert Huncke, který přinesl význam slova beat z 42. ulice a Time Square, jako zbitý, na dně, vyčerpaný, na mizině.

Druhý význam slovu beat dal právě Kerouac, který jej použil v roce 1959 v článku v časopise Playboy, ve smyslu „beatitude“, tedy blažený. O celé generaci tvrdil, že je v podstatě náboženská, a že podle vzoru Svatého Františka usiluje milovat veškerý život.

Třetí význam slova beat se váže k hudbě. Jedná se tedy o úzké spění s jazzem, se kterým je generace beatníků úzce spojená. Také nelze považovat za beat generation pouze spisovatele. Právě muzikanti byli velkou skupinou beatníků. Zpočátku se jednalo hlavně o jazz. Známou skupinou, bylo černošské seskupení Bepop. Pojmenování bopu vzniklo náhodně poté, co Lionel Hampton složil píseň "Hey Baba Bee Bop". Někomu může přijít tento druh jazzu jako chaotický, ale hlavně šlo o improvizaci, o to neřítit se žádnými přesnými pravidly, jak se má hrát. To byl hlavní rys beatové generace-odpoutat se od pravidel. Centrem jazzu se stala 50. ulice v New Yorku, kde se nacházely ty nejslavnější kluby jako byly Onyx, Famous Door, Jimmy Ryan's a Three Ducees. Zde vystupovali známí hudebníci: Miles Davis, Charlie Parker ale třeba i Luis Armstrong. V pozdější době můžeme za beatníka považovat i Jimmyho Hendrixe, jehož znakem se stala hra na kytaru levou rukou, i když struny měl natažené pro praváky. Jimi velmi holduje alkoholu a drogám, i když se spíše řadí ke generaci hippies, v jeho textech nalézáme prvky beatnické poezie.

„The morning is dead

And the day is too

⁸ PARKEROVÁ-KEROUACOVÁ Edie, Ty to zvládneš, můj život s Jackem Kerouacem, předmluva
MORGAN Bill, Praha, 2010, str.12

There's nothing left here to meet me

But the velvet moon

All my loneliness I have felt today

It's like a little more than enough

*To make a man throw himself away ...*⁹

Bylo by nemístné zapomenout na hudebnici, která je s beat generation velmi spojována. Je to zpěvačka Patti Smith. Na počátku sedmdesátých let, Patti četla na prestižním St. Marks Church Poetry Project, po boku Gerarda Malangy. Projekt zakládala Anne Waldmanová, beatnická básnířka, duševní manželka Allena Ginsberga. Četla své básně s jistotou, přesnou artikulací, stylem, který připomínal věštbu jakéhosi nadpozemského proroka. Doplnoval jí Lenny Kay na elektrickou kytaru. Dokonce Patti vydala svou vlastní básnickou sbírku „Seventh Heaven“. Ovšem psaní ji nenaplňovalo, proto se zaměřila na hudbu (stejně jak by to podle ní udělal Rimbaud). První album „Horses“, pocházející z poloviny sedmdesátých let, zaznamenalo nebývalý úspěch. Písně jsou vlastně Pattiinou počáteční poezií. Jedná se o život Arthura Rimbauda, o předělavku Van Morrisona-„Gloria“, poctu mrtvému Jimi Hendrixovi, atd. Nekonečné desetiminutové skladby střídají rytmy reggae, dojemná piána, rock-and-rollové smršťe, ale hlavně Pattiin zpěv. Následovaly desky „Radio Ethiopia“, „Easter“, „Wave“. Patti se však provdala za hudebníka Frederocka Smitha. Začala vést rodinný život. Ke skládání hudby se vrátila až v 80. letech. Přes těžké životní zkušenosti (smrt manžela, syna i většiny přátel) komponuje dodnes. V roce 2000 navštívila se svou kapelou i Prahu.

Určitě nezapomínáme ani na skupinu Velvet underground. Ta vznikla v roce 1965. Jejich originální texty psal a zpíval převážně Lou Reed, hudba tvořící dohromady temný, syrový zvuk, představovala nekomerční směs, která se jen stěží mohla uchytit v hlavním proudu u poslouchačů. Mecenášem pro ně byl sám Andy Warhol, který k nim také připojil zpěvačku Nico. Díky nejisté obživě se v roce 1967 objevily ve skupině problémy. Nico odešla a pokračovala ve své vlastní sólové kariéře. Skupina se definitivně rozpadla v roce 1970 po odchodu některých jejích členů, hlavně Tuckera a Morrisona. Velvet Underground dosáhli své popularity až při svém zániku a i v dnešní době.

Pokud se podíváme na hnutí beatové generace ze sociálního hlediska, jedná se hlavně o revoltu mladé generace proti konzumní společnosti střední vrstvy američanů. Jejich hodnoty byly totiž spojeny s honotami studené války, se kterou mladá generace nesouhlasila. Na jedné

⁹ HENDRIX Jimi, Burning of the midnight lamp, Electric ladyland, 1968

straně tedy stáli materialističtí maloměšťáci, nazývaní „square“ , a naproti nim bohémství hipsterů. Ovšem nejednalo se o revoluci, která by bojovala proti společnosti. Spíše z ní unikala. Tento únik umožňovaly nestálé práce, cestování po USA všemi možnými prostředky, drogy, meditace a nevázaný sex. Nás ovšem zajímá protest beatníků, jeho charakter a důsledky.

3.2. Americká poezie a vývoj beatové generace

Americká poezie se po druhé světové válce nesla v modernistickém duchu kánonu T.S. Eliota a Ezra Pounda, kteří na univerzitách živilí představitele nové kritiky, například Allana Tatea, Cleantha Brookse. Ale viděli se v nich také takzvaní akademičtí básníci, mezi něž patřil Randall Jarell nebo Robert Lowell. U nich našla tato poezie, s představou básně jako uceleného a vybroušeného celku, s únikem do autorovy osobnosti, výraz intelektuální náročnosti „ich poezie“ a častým používáním veršových forem.

Jinou cestu však nabízela koncepce takzvaně projektivní poezie, kterou uvedl v eseji Charles Olson. Zanedlouho působil na představitele Black Mountain School. Charakterizoval poezii jako odklon od racionality a důraz na otevřený charakter básně.

Podobný nesouhlas k akademické, formální poezii, projevovali také představitelé takzvané newyorské školy. Ti byli ovlivněni poezií Williama Carlosa Williamase, který se opíral o imaginaci a sílu básnického jazyka.

Na to, aby se mohlo začít mluvit o beatové generaci jako o literárním hnutí, se musí básníci z Východního pobřeží, mezi nimi také posluchači Columbijské univerzity, Ginsberg a Kerouac , „samoposlouchač“ Harvardu Corso, odmítnutí newyorskými vydavateli, přestěhovat do San Francisca, kde se vmísili do kulturního dění pojmenovaného jako sanfranciská renaissance.

San Francisco je centrem básníků a textařů rockových kapel. Jistě, že ne vše je dobré kvality, ale upřednostňuje se zde veřejná poezie, návrat ke kmenovému předliterárnímu vztahu mezi publikem a básníkem. Tím se startuje mohutná subkultura, která se rozšiřuje do celého světa. Za bohatým kulturním životem do San Francisca míří spousta dalších umělců. Díky dobré geografické poloze se v San Franciscu setkává mládež z různých koutů Ameriky.

„(...) Jde o to , že tady máte , obyčejného kluka, co makal na dráze jako brzdař, dělal kovboje ahrál americkéj fotbal-prostě jako řada jinejch naprosto normálních kluků. Nesnažil jsem se stvořit nějaký nový vědomí nebo něco takovýho. Vůbec jsme nevedli nějaký důležitý

abstraktní řeči. Byli jsme jenom parta kluků, co koukali, kde by se s kým vyspali.“¹⁰

Tak zde tedy začalo vznikat hnutí beat generation. Klíčový význam k rozvoji tohoto hnutí mělo více událostí. Jednou z nich bylo založení vydavatelství City Lights Books v roce 1953, kde básník Lawrence Ferlinghetti poskytl mladým autorům publikační prostor.

*„(...) Básník vydával své sb. Ve vlastním sanfranciském nakladatelství nazvaném podle Chaplinova filmu Světla velkoměsta, (...)“*¹¹

Po slavném čtení 7. října 1955 v Six Gallery, které moderoval Kenneth Roxroth a vystoupili na něm Allen Ginsberg, Philip Lomantia, Michael McClure, Gary Snyder a Philip Whalen, Ferlinghetti nadšený z básně „Kvílení“ od Ginsberga, žádal od něj rukopis jeho sbírky.

Vydání Ginsbergova debutu „Kvílení a jiné básně“ s předmluvou Williama Carlose Williamse, se stalo urážkou veřejného vkusu, z čehož byl Ferlinghetti obviněn, a vedlo k zabavení celého nákladu. Ferlinghetti byl však v ostře sledovaném procesu osvobozen. Tím se beatníci zapsali do dějin poválečné americké literatury.

Konec 50. a začátek 60. let byl bohatý na publikační aktivity členů hnutí. Jejich poezie se začala šířit nejen po celé Americe, ale také po Evropě a Asii. V roce 1958 jim dokonce sanfranciský novinář Herb Caen vymyslel označení „beatník“.

Vznik nového kulturního fenoménu však vyvolal reakce veřejnosti. Reakce byly všelijaké. Projevy sympatií i pozitivních kritik, například Ginsbergova „Kvílení“, nebo chápavých reakcí příslušníků starší generace. Důležitou se stala antologie Donalda Allena s názvem „Nová americká poezie 1945-1960“, do níž Allen zařadil čtyřicet čtyři básníků, přičemž z beatníků v ní byli zastoupeni Ginsberg, Ferlinghetti, Corso, Kerouac, Jones, Lamantia, Snyder, McClure a Whalen. Na druhé straně tu byla série odmítavých článků, kde autoři nešetřili sarkasmem a expresivitou. Jedním z kritiků byla také Norman Podhoretz, který byl spolužákem Ginsberga, Kerouaca na Columbijské univerzitě. Ten napsal článek s názvem „Ignorantští bohémové“, uveřejněný v roce 1958 v Partisan Review. Zajímavý byl také článek od Ralpha de Toledano, ve kterém jejich poezii přirovnal k záplavě, způsobené přetékající vanou a jejich revoltu k páření dvou mul.

Na literární život beatníků to však nemělo nijaký vliv. Knihy se dále vydávaly,

¹⁰ KEROUAC Jack, Dharmoví tuláci, překlad-Josef Rauvolf, Praha, 1992, str. 283

¹¹ SOLEIMAN pour Hashemi Michaela, Literatura v souvislostech, Praha, 2007, str.106

probíhala veřejná čtení, vydávaly se různé časopisy a vznikala malá vydavatelství. Hnutí se etablovalo jako významný fenomén s nemalým vlivem na soudobou Ameriku.

Postupem času se ovšem cesty jednotlivých protagonistů generace, začaly rozcházet. V roce 1963 tedy Lawrence Ferlinghetti mohl s klidnou duší tvrdit v rozhovoru pro pařížské Figaro, že beat generation se jako skupina rozpadla.

Beatová generace se stala zdrojem pro nástupce nové americké kontrarkultury – hippies (hippies od slova hipp, stejně jako hippster, používaný u beatníků). Potvrzuje to účast Ginsberga, McClura a Snydera na slavném happeningu Shromáždění kmenu v sanfranciském Golden Gate Parku v roce 1967. Nedlouho potom zemřelo několik členů beat generation- v roce 1968 Cassady, v roce 1969 Kerouac, v roce 1971 Welch. Někteří se uchýlili do zen buddistických klášterů-Snyder, Whalen. Ostatní se stali členy institucí, profesory univerzit nebo držiteli prestižních cen. Někteří též pokračovali v předem započatých aktivitách nebo se prostě jen stáhli do ústraní.

Definitivním koncem beat generation se stal okamžik kdy se Allen Ginsberg stal členem Národního institutu umění a literatury-začal nosit oblek a kravatu.

3.3. Používané jazykové prostředky beat generation

Bohužel je těžké hledat společný jmenovatel pro zástupce generace , která byla takto rozmanitá a někteří autoři jsou od sebe vzdálení téměř jednu generaci.

Společný znak by mohl být v podobnosti jejich životního pocitu, z kterého hnutí vyšlo. Jejich poezie se stala poezií, která nešustí papírem ale vzniká potřebou vypovědět něco o sobě a o svém místě ve světě. Beatnická poezie je přitažlivá. Umí být hlučná svým „andělským běsněním“ jak ji nazýval Ginsberg, ale též může být tichá a hloubavá, sebeironická, drsná nebo surrealisticky hravá, výbojná, gestická, humorná a nebo moudrá. Je nakloněná improvizaci ale také pointě, nebo hře se slovy.

Existuje více důvodů proč beatníky nelze pokládat za klasickou literární skupinu. Nevydali žádný společný manifest, jak bylo zvykem u jiných literárních hnutí 20. století. Z publicistického hlediska by se jím mohl stát článek „Toto je beat generation“, který vyšel v roce 1952 v New York Times Magazine. Je to sociologický pohled na novou subkulturu takzvaně zevnitř.

„... Jakýkoliv pokus označit celou generaci je vždy nevděčný, přece se však zdá, že generace, která prošla druhou světovou válkou a nebo se aspoň lehce dostala k alkoholu, když válka skončila, má tu jednotnou, všeobecnou vlastnost, která si vyžaduje adjektivum... Původ slova „beat“ je nejasný, jeho význam je však nanjevíš jasný všem Američanům. Naznačuje víc než jen únavu, naznačuje pocit člověka, že byl zneužitý, že je nezkušený. Zahrnuje jakousi nahotu mysli a v konečném důsledku i duše, pocit, že je degradovaný až na samé dno vědomí, Jedním slovem, znamená to být, nedramaticky tlačeny do nitra sebe sama. Člověk je „beat“ vždy, když přijde na mizinu a vsadí všechny své prostředky na jedno číslo-a tato mladá generace toto dělá nepřetžitě od svého mládí. ...“¹²

Za společnou estetickou platformu lze pokládat například text Jacka Kerouaca „Základy spontánní prózy“, který ovlivnil Ginsberga při psaní „Kvílení“. Tento jev však není v literatuře úplně nový. Spontánní psaní je podobné jako bretonovský psychický automatizmus, který používali surrealisti. Podobné znaky má také experiment Williama Butlera Yeatsa s psaním v tranzu.

Ale například podle Millera spontánně může psát pouze génius, jinak je výsledný text brak. Navíc i spontánní text se při vydání nevyhne korekci. Je zajímavé porovnat Kerouacovy rukopisy a vydané verze románů.

Znakem spontánnosti u beatníků bylo například také opovržení tradičních veršů a strof. Dávali přednost otevřenějším básním-propojují fyzické a duševní. Ginsberg například vymyslel inovaci, kterou nazýval „verš-dech“, ten se jako jednotka verše opírá o básníkovu kapacitu plic. Vyjimku tvoří Kerouacovy a Whalenovy haiku. A i ty jsou modifikované a ve volnější podobě.

Také užívání drog není v literatuře ojedinělým jevem. Drogy a jiné stimulanty provází básníky od dob romantismu. Známým uživatelem drog byl třeba Charles Baudelaire, který našel oblibu v opiovém opojení a například o hašiši napsal obsáhlou esej.

Beatníci však nemají absolutně negativní vztah k literární tradici, jak by se mohlo zdát díky odmítavému postoji vůči akademické poezii. Někteří zástupci literatury let minulých pro ně nepřestávali býti autoritami. Bob Kaufman často vystupoval a přednášel na beatnických sešlostech z jeho „Pustiny“ nebo „Vraždy v katedrále“. Odkaz na jeho „Pustinu“ najdeme také v Ginsbergově „Slunečnicové Sútře“.

¹² ANDRIČÍK Marián, Beatníci, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.198,199

Pro beatníky byly velmi zajímaví například někteří romantici jako byl Percy Bysshe Shelley a John Keats. Blízký jim byl Whitman a jeho volný verš, nebo Poundův zájem o japonskou a čínskou poezii. A inspirovali se mnoha autory, které bychom mohli jmenovat. Například Jack Kerouac se věnoval formě japonské poezie-haiku.

Někteří literární historici pokládají beatovou generaci za začátek postmoderny, která se mimo jiné snaží překlenout, modernou vytvořenou propast, mezi autorem a publikem. Unikátem v poezii jsou milionové výtisky Ferlinghettiho „Lunaparku v hlavě“ (té se prodalo přes milion výtisků) a Ginsbergova „Kvílení“.

Welch si přál aby jeho poezie byla srozumitelná i pro lidi v barech, hlásal, že poezie není dobrá pokud není pro všechny, že pokud pěstuje nějaké elitářství, ti kteří jí nerozumějí se cítí jako hlupáci.

Tato pravda souvisí i se změnou media. Beatnická poezie se lépe vnímá čtená a podkreslená hudbou (proto je tolik spjatá s jazzem, jazzová kavárna se stává posluchárnou) než tištěná. Podle Ferlinghettiho potišťená strana papíru básně umlčuje, proto vyhání poezii na ulici. Poprvé se také objevuje termín „jazzový básník“. Z beatníků za jazzové básníky a pokračovatele veřejně čtené poezie za doprovodu hudby (již dříve ji upřednostňovali například Langston Hughes nebo Kenneth Patchen) lze označit Kerouaca a Kaufmana.

Tento způsob interpretace poezie měl samozřejmě vliv na jazyk básní. Básně získávají přímočařejší a bezprostřednější výraz a tím také údernost. Využívá se hojně hovorový jazyk, mění se rytmický půdorys. Beatníci mají bezpochyby největší zásluhu na rozvoji performativní poezie.

Stávalo se, že někteří zástupci se stali angažovanými v politice, za což byli kritizováni kolegy. Odklonili se totiž od neagresivního ducha beatnické poezie, která se opírala o zen buddhismus, o který se většina beatníků zajímala laicky ale také aktivně. Hlavně Ferlinghetti byl osočován za čtení básně „Pokusný opis večere podávané při příležitosti obžaloby prezidenta Eisenhowera“, za velkou politickou angažovanost. Odpovídal na to slovy Sartra, že jen mrtví se neangažují. Později se angažoval také Ginsberg.

Literární revolta beatníků se nevyvíjela izolovaně. Byla napojena na vývoj jak na Západním tak na Východním pobřeží Ameriky. V oblasti výtvarného umění měli blízko k expresionismu a ke konceptuálnímu umění (Jackson Pollock, Clyfford Still). V hudební oblasti jak už jsme zmínili využívali beatníci prvky jazzu, ale měli samozřejmě zásluhu na

formování hudební scény v 60. a 70. letech. K jejich obdivovatelům a přátelům patřila spousta známých hudebníků-Bob Dylan, Patti Smith, Jim Morrison, Lou Reed. Autorem známého hitu Janis Joplinové Mercedes Benz byl Michael McClure, který dnes vystupuje se skupinou The Who. Dokonce beatníci ovlivnili punkové hnutí ve Velké Británii. Allen Ginsberg věnoval báseň „punkáčům z Dawlish“ a spolupracoval se skupinou The Clash.

Tématicky i výrazově zajímavá poezie beatníků, bývá překlenutím k těm, kteří tomuto druhu literatury příliš neholdují.

4. Václav Hrabě

4.1. Život Václava Hraběte

Nedožil se ani pětadvaceti let, ani knižní podoby svých vlastních veršů. V podstatě vše co bylo od Václava Hraběte zveřejněno, téměř vždy bylo obdivováno přáteli a povětšinou mladými nadšenci. Někteří ho zbožňovali natolik, že Hrabětovi uspořádali v roce 1966 ve Viole celý, jemu věnovaný, večer, jak se později zmíním. Rok na to vyšel výběr jeho recitovaných veršů, obohacený hudbou Karla Velebného a jeho SHQ na albu Poezie a jazz II a v roce 1969 konečně knížka Stop-time , připravená Mirkem Kovářikem. Tu Mišíkovi opsala jeho kamarádka a manažerka Hanka Hermannová, nadchl se pro ni natolik, že ji zhudebnil. A kterou si lidé opisovali jako snad žádnou jinou sbírku těch let. Většina Hrabětových děl se zachovala v mnohých opisech. Když v roce 1977 napsal tehdy pětadvacetiletý Jaromír Pele knihu literárních portrétů „Nový obsah“, uvedl ji kapitolou „Předchůdce“-byla věnována Hraběti. O pět let později Jan Lukeš v kontroverznější (místy je až krutě kritický, literární tvorbu vymezuje podle generací) „Prozaické skutečnosti“ znovu posoudil Hrabětův význam a vystoupil proti tvrzení Josefa Peterky o "úplně zbytečné legendě".

Kritické knížky nepřesáhly náklad 2 000 výtisků ale bohužel zmizely dost rychle, což je smutné. Velmi těžko se shánělo „Blues v modré a bílé“ , které bylo vydáno také v nákladu dvou tisíc kusů , druhý výběr z Hraběte, sestavený tentokrát Jaromírem Pelcem. Jenomže Hrabě se samozřejmě stal pramenem i pro rockovou hudbu a s Mišíkovými melodie a hlasem se dostal na desky. Ukázalo se, že silnější než básníkovo spojení s jazzem a s reáliemi 60.let je jeho vším pronikající hledání pravdy, čistoty, životní vážnosti a smyslu, což byly vynikající

témata pro již zmíněný rock a big beat. Hrabě našel zapáleného recitátora v Kováříkovi, který ví o poezii bezmála vše, ale stejně tak jej interpretoval Mišík, který tenkrát znal z poezie jen velmi málo, později však přišel na chuť i jiným básníkům-například Kainarovi. O smyslu Hrabětových veršů a způsobu jejich podání lze polemizovat, hlavně kvůli jejich tématice a hudebnosti verše. Kovaříka nelegitimuje ke správnému výkladu ani fakt, že vlastní velkou část Hrabětovy pozůstalosti. Ale zcela mimo diskusi je Kovaříkovo úsilí přiblížit Hraběte novým lidem, kteří by se k němu jinak těžko dostali. Když Kovářík recituje v lochotínském amfiteátru do ticha třiceti tisíc lidí „Blues za Vladimíra Majakovského“, nelze hovořit o umělé, násilně vyvinuté, oslavné atmosféře.

Ale jak vlastně ten legendární Hrabě žil, jaké měl přátele a lásky? V této kapitole budeme vycházet z knihy Jiřího Žáka „12 taktů Václava Hraběte“ vydané v roce 2010 v Praze. Jedná se o publicistickou knihu zaměřenou na Hrabětův život. Jsou v ní výpovědi přátel a rodiny Václava Hraběte. Získáváme tak ucelený a realistický pohled na básníkův život.

Hrabě se narodil 13. června roku 1940. Jeho maminka pracovala jako pomocná síla v zemědělství, otec byl železniční dělník později hradlař. Vašek měl také starší sestru Jarmilu. Narodil se v Příbrami, s rodiči však žil v Lochovicích. Pojmenován byl po svatém Václavu. Ten byl v době války prosazován jako největší patron české země a také možný osvoboditel od Německé nadvlády.

Malý Vašík vyrůstal v malém rodinném, přízemním domku v Lochovicích. Hrabětovi si dům postavili na konci Lochovic, v místech kterým se říká Na Drahách. Když se jeho sestra provdala, Vaškovi jeho švagr postavil podkrovní pokojík. Než se tomu tak stalo, žilo se u Hrabětů ve dvou místnostech. Možná díky těmto zkušenostem z dětství mají některé Hrabětovy básně sociální tón.

„Pepík: Když byl Vašek malej, byl to fakt svrab a neštovice. Hrabětovi neměli kromě toho domu vůbec nic, chovali jenom kozu. Já bych se koziho mlíka ani nedotkl, ale Vašek ho musel pít odmalička.“¹³

Ovšem neměl nešťastné dětství. Měl milující rodiče, kteří se na něm významně podepsali. Jeho maminka, byla přísnější a silná a statná žena. Ale traduje se, že jeho tatínek měl poetickou duši. Jednalo se prý o přirozeně chytrého člověka se smyslem pro poetický detail. Tatínek mu nechával prostor pro samotné rozhodování a to i v otázce náboženství,

¹³ ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str.25

protože celá rodina byla katolická. Mladý Vašek byl kombinací obou těchto natur. 2.září 1946 šel malý Vašek poprvé do školy. Do třídy chodilo 27 dětí z toho 11 z Lochovic. Zbytek byly děti z okolních vsí. Hrabětovým prvním třídním učitelem se stal František Neliba. Z Vaška se stal od první do 8. třídy nejlepší žák ze všech chlapců. Údajně však nebyl “šprt“ ale byl přirozeně inteligentní. A jelikož měl přísné rodiče ani průšvihů moc nezažil. Často se učil, nebyl zrovna sportovní typ. Nadchl se pro umění a pro kulturu.

„Pepík: ... Mluvil se mnou o spoustě zajímavých věcí, ale já se spíš zajímal o to, jak vysoké má být výskok ve volejbalu nebo kdy a kde budem hrát fotbal. Pamatuju se-to už muselo bejt mnohem později-jak mi jednou hodinu a půl vyprávěl o Miles Davisovi. Já toho Davise vůbec neznal, jen jsem měl takový divný ponětí, že je to nějaký černý trumpeták. ...“¹⁴

V Lochovicích v 50. letech byl trochu problém s kulturním vyžitím. To bylo pro kulturně založeného Vaška smutné. Nejraději navštěvoval zdejší knihovnu. Kde si údajně nejčastěji půjčoval historickou literaturu. Ve škole studoval s vyznamenáním a tak roku 1954 ukončil osmiletou základní školu a stál před rozhodnutím co dál. Rodiče z Lochovic neměli moc na výběr kam poslat své ratolesti. Hrabětovi se však nerozhodovali dlouho. Díky Vaškově inteligenci bylo jediným řešením gymnázium v Hořovicích.

„Václav V.: Vašek vycházel se všemi, snad kromě profesorky na deskriptivní geometrii. Ta ho nensášela, protože nebyl příliš pečlivý. Nějak se mu nedařilo mít technické výkresy v pořádku a tak mu nakonec zkazila vysvědčení tím, že mu dala trojku. Ale jinak měl Vašek za celou dobu studia jedničky a dvojky. A v humanitních předmětech byl nejlepší ze třídy.“¹⁵

„Profesor matematiky: Václav Hrabě vzbuzoval v člověku naději, že svět je hezký.“¹⁶

„Profesorka ruštiny: Byla v něm nějaká touha po kráse. Pěna jako bývá na vodě. A tou pěnou se nechal unášet.“¹⁷

Pokud při studiu nebylo na koníčky dostatek času, na jeden byl čas vždy. Na hudbu. Vašek byl od dětství výborný hráč na klarinet, později na saxofon. A touto láskou k hudbě, a hlavně k jazzu nakazil také své spolužáky, se kterými založil svou první kapelu. Hrávali ve školní tělocvičně, což jim ředitel povolil. Hrálo se hlavně blues a swingové věci. Vašek rád improvizoval.

¹⁴ ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str. 38

¹⁵ ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str.58

¹⁶ ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str.68

¹⁷ ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str.69

„Václav V.: Vaškův hudební projev byl neuvěřitelný. V podstatě byl samouk, ale klarinet ovládal fantasticky. Tenkrát byl strašně populární Karel Krautgartnera jeho Třešňové květy, i tohle uměl Václav zafoukat.“¹⁸

„Pepík: Celá ta léta, studoval na gymplu, jsme v Lochovicích drželi orchestr a každou sobotu, jsme chodili do hospody Na Bělidle. Poslouchalo nás tam ale vždycky jen pár lidí. My tam hráli, protože tam byla bezvadná hostinská. Nikdo tam moc nechodil, sedávalo tam jen pár dědků, a ti vždycky ty hostinský nadávali, co si to tam přivedla za muzikanty. Ale pokaždé se tam vyskytlo pět nebo šest holek, a kvůli nim tam stálo za to chodit hrát.“¹⁹

O Hraběti se traduje že byl velký fešák a měl své kouzlo. A první jeho láska byla Slávka, seznámili se na konci studií na gymnáziu a chodili spolu ještě několik měsíců potom, co Vaška vzali na pedagogickou fakultu a on odjel do Prahy. V dopisech, které si se Slávkou posílali vznikly snad první Hrabětovy básně.

„Slávka: Zřejmě jsem tenkrát byla jediná, kdo věděl, že píše básničky. Ale ze všech jeho dopisů a básniček mi nezůstalo nic, jen Vašíkova fotka s věnováním. Básničky se někam zatoulaly. Já mám mladší sestru, která chodila na zdravotní školu a ty básničky ukazovala holkám ve škole. A už mi je pak nevrátila.“²⁰

Po příjezdu do Prahy byl konec s pubertálním mladíkem. Hlavní město ho učarovalo. Užíval velkoměstského života plnými doušky. Sice jeho, už snad můžeme nazvat, beatnický život byl na úkor toho života studentského, ale to nic neměnilo na faktu, že Vašek byl v Praze šťastný. Jeho maminka později Praze přisuzovala Vaškovu neočekávanou smrt, a nikdy jí to neodpustila. V Praze se Vašek naplno začal věnovat hudbě, kterou si také přivydělával. Začal také více psát. Ale okamžik, kdy se musel rozhodnout mezi jazzem a poezií byl ještě poměrně daleko.

„Mirek: Já jsem vlastně jeden z mála, kdo Vaška znal a kdo se s ním stýkal jak v Lochovicích, tak potom i v Praze. A nemyslím si, že by se úplně změnil. Samozřejmě, že se měnil ale tak jako se mění každý z nás. Je to otázka věku. Přichází nové impulzy a člověk se trochu mění, ale nikoliv tak že bych v pražském Vaškovi nepoznával toho lochovického. To co měl v sobě v Praze měl v sobě už v Lochovicích. Jen to více potlačoval. Myslím, že to bylo jen rozrůstání do nějaké jiné dimenze, kterou Praha jen mocnila. Možná by se dalo mluvit o nějakých

¹⁸ ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str. 70

¹⁹ ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str. 73

²⁰ ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str. 89,90

charakterových výstřelcích, ale jako člověk se Vašek nezměnil. On se navíc strašně stylizoval a to mohlo řadu lidí mýlit .Pití, fenmetrazin, stylizace šedesátých let, Majakovskij, to vše samozřejmě hrálo svou roli. Když šel na vojnu, nechal si ostříhat hlavu a vzal si na záda ruksak s jedním provázkem, aby vypadal jak zmobilizovaný Rus z roku 1943. Ale uvnitř to byl pořád stejný kluk, jakého jsem znával celý život.“²¹

„Pavel: Ve vychutnávání Prahy byl z nás Vašek nejčilejší.“²²

„Jirka: Vašek to byl takový svorník. Sdružovala kolem sebe spoustu lidí, kteří se navzájem ani moc neznali.“²³

Bohužel si Vaškův bohémský život vybral svou daň a on nestihl ukončit studium na pedagogické fakultě ještě před vojnu. Navíc vytržení z milované Prahy, do nenáviděného zeleného oděvu a lampasáctví, přivádělo Vaška do depresí. Vše co miloval musel opustit. Navíc v tom byla také žena. Jeho životní láska-Olga. Všechny básně, které Hrabě napsal a zmiňují v sobě ženu, jsou věnovány právě jí. Ona byla jeho budoucí manželkou a matkou jeho dítěte. I když láska se později rozpadla, jelikož Hrabě nebyl zrovna rodinný typ a neuměl dost dobře zaopatřit rodinu, zůstala Olga jeho celoživotní láskou.

Vojnu mu spěšně nahradila opět pouze hudba. Ovšem na vojně začínají vznikat Hrabětovy nejdůležitější díla, jako například „Horečka“ nebo ztracená hra „Margot“. Na vojně se stačil Hrabě oženit, psát básně, hrát na klarinet a poprvé publikovat. Také konečně ukončil studia na pedagogické fakultě.

„Mikuláš: My jsme se s Hrabětem měli moc rádi, ale na vycházky jsme spolu nechodili. Buď chodil s někým jiným, nebo nechodil vůbec, to už si nepamatuju. Byl strašně zaujatý psáním a navíc byl strašně zamilovaný do Olgy. Seznámili se před vojnu a ona za ním do těch Litoměřic často jezdila. Chovla se k Hrabětovi úžasně a on do ní byl krásně zamilovaný. Měl jsem pocit, že k sobě patří navždycky.“²⁴

Po návratu z vojny nastala poslední etapa Vaškova života. Žil s Olgou v malém bytě a začal se v něm probouzet nefalšovaný beatník. Odmítl umístěnku na práci, aby nemusel opustit milovanou Prahu. Vydělával si různě. Bohužel peněz nebylo moc a to Olga nevydržela. Navíc přišly první nevěry. Došlo k rozvodu. Vašek definitivně odložil klarinet a věnoval se naplno psaní.

²¹ ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str.101

²² ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str.111

²³ ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str.154

²⁴ ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str. 189

„Mikuláš: Jednou za mnou přišli a povídají: „My jsme se rozvedli“ A oba vypadali tak nějak šťastní, jakoby se jim ulevilo. To byl celý Vašek. Stejně jakoby si klidně nechal zlomit nohu, nechal si zlomit manželství.“²⁵

„Vaškova kamarádka Marcela: Když Vašek umřel, všichni jsme z toho vynili Olgu, že se sním rozešla, že se k němu nezachovala hezky a že on tím hrozně trpěl. Ale jednou, jsme seděli na chalupě u Mikuláše Lubomirského a když jsme o tom mluvili, já si najednou uvědomila, že se nad Olgou nikdo nezamyslel. Jak asi muselo být jí? Vždyť měla dítě! A Vašek rozhodně nebyl manžel do nepohody.“²⁶

V té době byla nouze v Praze o byty, takže Hrabě s Olgou i nadále bydlel. On se nastěhoval do kuchyně a ona s malým Honzíkem bydlela v pokoji. Později k nim přibyl ještě Olžin nový partner a pak jejich společné dítě. Hrabě to nesl těžce. Psal. V kuchyni měl pouze postel, stůl, psací stroj a rádio. Ten stroj mu půjčila jeho milenka Marika Bártová. Povídá se, že Vaškovo tělo našli spočinuté právě na tom stroji. A když zemřel, Olga napsala Marice ať si vyzvedne svůj stroj. Ale i toto je možná jen legenda, která se kolem Hraběte vyskytla. Není však legendou, že Václav Hrabě zemřel za nevyjasněných okolností 5.března 1965. Od jeho smrti uplynulo již 45 let. Nikdo neví co se ten chladný den stalo. Oficiální verze zní-nehoda. Hrabě se otrávil plynem. Tak přišel český stát o svého nejznámějšího beatníka.

„Jirka: Ten den co umřel, jsme se měli sejít. Ale já nejdřív potkal svou ženu, pak šéfa a pak až jsem šel do kina na Zpívání v dešti a toho Vaška jsem minul. Dodneška si to nesu jako bolest, protože on mi krátce před tím jednou řekl: „Já už na tohle nemám, já už nemůžu, já když dopíšu tak v šatech padnu na postel a spím. Jirko, prosím tě, hlídej mě, dej na mě pozor...“ A já ho neuhlídal.“²⁷

4.2. Tvorba Václava Hraběte

Tvorba Václava Hrběte byla silně ovlivněna beatovou poezií. Silně se do jeho tvorby promítala také bluesová a jazzová inspirace. Přesně zachycuje pocity jeho vrstevníků. Dokáže zachytit pocit nespokojenosti, revolty, lásku, touhu po svobodě a také vnitřní jistotu. V poezii se zabývá pomíjivostí a krátkou dobou lidského života a také apeluje na „užívání si“ každé minuty, touží život intenzivně prožít. Při vyjadřování pocitů volí volný verš. A ač se jedná o verš volný, je velmi rytmický. Však také Hrabětovy básně byly později zhudebněny. Jistý

²⁵ ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str. 207,208

²⁶ ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str. 208

²⁷ ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str.236

rytmus se objevuje také v „Horečce“, v jeho jediné dochované próze.

Za svého života Hrabě nepublikoval. Jen velmi zřídka byly jeho básně vydávány časopisecky. Nejvíce v časopisech „Tvář“, „Divoké víno“ ale také „Československý voják“, to v době kdy byl na vojně.

Kromě jeho dvou autobiografických reportáží bylo vydáno jen asi 10 básní. V jeho pozůstalosti se našel pouze jeden rozsáhlejší prozaický text-„Horečka“. Ta byla knižně vydána až v roce 1994. Jinak se dochovaly také některé písňové texty a později ztracená divadelní hra „Královna Margot“. Sbírkky, které všechny vyšly posmrtně byly různými editory sestaveny z různých hledisek. Jeho rukopisy si rozpůjčovali Hrabětovi známí a přátelé, kteří chtěli jeho dílo ucelit a vydat. První komu se něco takového povedlo byl Miroslav Kovařík. Ten Hrabětovy verše získal od Ivana Rajmonta, šéfa ústeckého Činnoherního studia a šéfa Národního divadla, a v letech 1965-1966 vytvořil poetické pásmo „Stoptime, rekviem za Václava Hraběte“. Tento pořad měl premiéru v březnu roku 1966 v Litvínově v Docela malém divadle. Premiéra se konala v Praze ve Viole 23.5. 1966. Zde byla přítomna také Hrabětova rodina. Po tomto představení vydá Kovařík, malou a útlou knížečku se stejným názvem. Ta může být považována za první vydanou sbírku.

V roce 1977 vydává nakladatelství Melantrich „Blues v modré a bílé“. I když je doba hluboké normalizace, náklad dvou tisíc výtisků je okamžitě rozebrán.

*„ ...statečný knihkupec Čapkova knihkupectví na několik dní vystaví knížku za výlohou, a každý den v ní bude obracet stránku, aby si ji mladí lidé, houfující se na chodníku, mohli opsat. “*²⁸

Negativní postoj projevil Josef Peterka, který v Literárním měsíčníku vydává odsuzující recenzi knihy s názvem „Úplně zbytečná legenda“.

„(...) Hrabětova poezie nebude pro soudného člověka o nic zajímavější nebo aktuálnější, zemře li sebevraždou nebo nešťastnou náhodou, opírám se však o stanovisko strážlivých lidí, odpůrců modloslužeb a legend. (...) Jednostarné absolutizace poetiky pražského beatníka Václava Hraběte, talentovaného, leč z řady nevybočujícího autora, jsou krystalicky průzračným příkladem tohoto falešného historického vědomí.

²⁸ ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str.253

Rčení „ O mrtvých nic než dobře“ myslím nevyzívá k přetvářce, ale ani k chvalořečné lži. ...“²⁹

V letech 1979-1981 uváděla Viola pořad „Blues v rytmu noci“ v režii Jiřího Hraše. Jednalo se o poezii inspirovanou blues a samozřejmě o verše Václava Hraběte. V roce 1984 uvádí také Kovařík svůj pořad s názvem Hledám tě v tomto městě, jeho podstatnou část tvoří Hrabětovy verše. Verše se objevily také v „Mladém víně“ a jen velmi málo i v jiných časopisech. Byly šířeny v opisech. Zo pisů byly také poskládány knižní vydání-„Stop-time“ (1969), „Blues v modré a bílé“ (1977) a pásmo veršů „Korunovační blues“ (1981). V 80. letech byl Hrabě vydáván hojně samizdatově.

V roce 1986 se Jan Miškovský, Hrabětův syn, začne zajímat o otcovu literární pozůstalost. Do ruky se mu dostane hustě popsaný sešit a spousta volných popsaných papírů, rukopisy i strojopisy, dosud neznámé texty. Mezi nimi také Hrabětem poskládaná sbírka „Blues pro bláznivou holku“, ta byla vydána v roce 1990. V roce 1995 vyšla kniha veršů, která nesla prostý název „Blues“. Tu editoval právě Jan Miškovský. V této sbírce byly představeny i dosud neznámé básně.

Některé Hrabětovy texty byly zhudebněny již v 60. letech. Zejména Milanem Dvořákem. Poprvé se básně objevily v roce 1967, zhudebněné Karlem Velebným. Jednalo se o gramodesku od Supraphonu s názvem „Poezie a jazz II“. Společně s Hrabětovými texty zde byly zhudebněny Luděkem Hulanem texty Andreje Vozněnského.

V roce 1977 se k Hrabětovým obdivovatelům a také propagátorům přidává Vladimír Mišík. Společně se skupinou ETC zhudební Hrabětovy texty „Jamsession s Františkem Gellnerem“, „Ty II“. a „Variace na renesanční téma“. Z poslední zmíněné se stal hit, který se hojně hraje dodnes. V roce 1986 se na jejich třetím albu objevila píseň „Tma stéká do kaluží“. I když Mišík zpíval více Hrabětových textů, komunistická vláda zakazovala tyto texty vydávat na gramofonových deskách. Živá nahrávka veršů Václava Hraběte interpretovaných ETC a Miroslavem Kovaříkem vznikla v roce 1989 pod názvem „Pár tónů, které přebývají“.

Václav Hrabě se stal oficiálním básníkem až po roce 1989 a to hlavně z iniciativy jeho syna. I po tolika letech se výběry z jeho poezie stále vydávají a dokonce i prodávají. A co víc, pokračuje se v tradici přepisů jeho tvorby, která koluje po internetu.

„Že jeho přítel Rudolf Matys jednou řekne: „Šalda říká, že smrt je integrální součástí

²⁹ Z dějin českého myšlení o literatuře 4 (1970-1989), Antologie k Dějinám české literatury 1945-1989, Praha, 2005, str.97,98

*básnickova díla. Variaci na renesanční téma si zpívají tisíce a tisíce lidí. To je tak zvaný druhý život díla, který se už vlastně odděluje od toho prvního, reálného života. Když jsem tehdy na konci sedmdesátých let 20. století viděl, jak se kolem toho knihkupectví na Vinohradech shromažďovali mladí lidé a opisovali si básničky, v duchu jsme si řekli: Václave. Kdybys to tak věděl!*³⁰

5. Paralely v tvorbě Václava Hraběte a Jacka Kerouaca

5.1. Pár slov o Jean-Luisovi Lebrisi de Kerouacovi

Jack Kerouac, vlastním jménem Jean-Luis Lebris de Kerouac se narodil 12.3. 1922 v rodině kanadských Francouzů, v malém městě Lowell. Anglicky se začal učit až v šesti letech. Na střední škole začal hodně číst a také poslouchat jazz. Díky jeho sportovním dovednostem se dostal na Kolumbijskou univerzitu v New Yorku. Hrál výborně fotbal.

V roce 1942 ovšem univerzitu opustil. Nelíbilo se mu dojíždění přes celé město, celodenní vyučování a večerní tréninky. Vrátil se zpět do svého rodného města.

V létě 1944 se poprvé setkává s Allenem Ginsbergem a s Williamem S. Burroughsem. Roku 1946 se setkává s Nealem Cassadym "rousatým hrdinou zasněženého Západu", což navždy ovlivnil jeho tvorbu-byl mu inspirací a seznámil ho s novou poetikou. Následujících pár let Jack cestuje po USA stopem. Práce má nestálé, v této době je závislý na své manželce a hlavně matce.

V roce 1950 Kerouac vydává svou prvotinu „Maloměsto, velkoměsto“ . Mezi lety 1951-1957 napsal 12 knih. Po roce 1956 vydává svůj nejznámější román „Na cestě“. Ten napsal na třicetimetrovou roli dálkopisného papíru. Stává se tak známou osobností.

Díky své tvorbě má dostatek financí, ale bohužel neunesl publicitu. Stupňuje se jeho alkoholismus, na jehož následky zemře 21.10. 1969 ve věku 47 let.

Jack Kerouac byl třikrát ženatý. Zanechal po sobě jednoho potomka-dceru Janet, která se později také stala spisovatelkou.

Kerouac je považován za jednoho z nejvýznamnějších představitelů beat generation.

³⁰ ŽÁK Jiří, 12 taktů pro Václava Hraběte, Praha, 2010, str.253

5.2. Paralely v poezii Václava Hraběte a Jacka Kerouaca

„Jednou za čas se objeví autor, který velmi šikovně zachytí, hudbu, chvíle, postoje a touhy svých časů tak, že se stane hlasem celé generace. Jack Kerouac byl takovým autorem.“³¹

„Hrabě se stal mluvčím mladé generace svého období, dokázal přesně vyjádřit jejich pocity, lásku i zklamání, zachytit ducha celé doby.“³²

To měl Kerouac s Hrabětem společné. Oba se stali hlasem své generace. Není snadné porovnávat tvorbu prozaika, písničáka také básně, žijícího v demokratické zemi, s tvorbou básníka, písničáka také prózu, žijícího v komunistickém režimu.

Ovšem společná témata v jejich poezii se najít dají. Jelikož Václav Hrabě a Jack Kerouac byli oba muži přibližně stejného věku se zvláštním vztahem k ženám, žijící ve velkých městech, vzdělanci a intelektuálové, obdivovatelé jazzové hudby, zabývali se podobnými tématy.

Důležitým znakem Kerouacovy poezie, byl předpoklad, že bude veřejně čtena.

"Nová americká poezie, tak jak ji definovala sanfranciská renesance (což nejspíše jsou Ginsberg, já, Rexroth, Ferlinghetti, McClure, Corso, Gary Snyder, Philip Lamantia, Philip Whalen) je druh staronové šílené zenové poezie, když prostě píšeš tak, jak ti to přichází do hlavy, poezie vrácená ke svým počátkům v bardickém smyslu, skutečně ORÁLNÍ, jak řekl Ferling, na rozdíl od šedivého akademického hnidopišství. Poezie a próza byly příliš dlouho v rukách podvodníků. Noví básníci vypovídají pro čistou radost z výpovědi. Jsou DĚTMI. Jsou i dětinskými vousatými Homéry a zpívají na ulici.“³³

V básních obou autorů jsou zřetelné znaky, které přímo poukazují na veřejnou interpretaci. Oba autoři se účastnili veřejného čtení-Jack Kerouac v Six Gallery a Václav Hrabě ve Viole. Jedná se hlavně o oslovování diváků. Kerouacova báseň označená číslem 219. začíná veršem „*Svědci poddávám se vám*“. U Hraběte je úvodním oslovujícím veršem verš „*Pánové, věčně skeptičtí a prozíraví*“ v Prologu. Hrabě pravděpodobně nevěděl, zda budou jeho verše interpretovány, ovšem oslovení mohlo být jen ve smyslu oslovení neznámého náhodného čtenáře. Takový pokus o předání myšlenky neznámému. S tématem oslovování souvisí i Kerouacova obliba zmiňování známých jmen ve svých dílech. Jak

³¹ ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.116

³² HRABĚ Václav, Horečka, Praha, 1999, bez paginace

³³ ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.106,107

hudebníků, tak jiných autorů. Pozorný čtenář si všimne, že i Hrabě se tomuto trendu nevyhnul. V „Sedmi růžích s přísadou antibiotik“ zmiňuje představitele romantismu Máchu, malíře van Gogha, Bessie Smithovou, ale také zmiňuje Hitlera. V této básni se však nejedná o oslovování těchto osob. Jsou pouze zmíněny. O svolání, nebo lépe řečeno věnování, k jménu ovšem narazíme u básně Prolog. Báseň věnuje (jako jedněm z mnoha) také Miles Davisovi a Fidelovi Castrovi.

To u Kerouaca je tento fenomén mnohem hojnější. V jedné z básní například zazní oslovení „Neale“. V tomto verši tedy jasně hovoří k Nealovi Cassadymu. V básni číslo 179. (sbírka „Blues Mexico city“) mluví o Glennovi Millerovi. Dokonalým důkazem orální poezie, stejně jako je u Hraběte Prolog, je u Kerouaca tato bezejmenná báseň ze sbírky „Blues Mexico city“.

*„Hej poslouvej, ty publikum poezie,
když nezavřeš klapačku,
a nebudeš poslouchat poezii,
koukni... postavíme k bráně borce,
ať dá každému, kdo nenávidí poezii,
navždy vyhazov.
A jestli se ti nelíbí, o čem je
báseň, kterou básník
čte, proč, kruci,
nezkusíš Marlona Branda,
který ti svým křikem
otevře oči
James Dean je mrtvý? -
Jestlipak nejsme všichni?
Kdo není mrtvý? -
John Barrymore je mrtvý -
I San Francisco je mrtvé
-San Francisco skučí s mlhou“³⁴*

V básni se začíná objevovat také obraz města. Mrtvého San Franciska. U beatové generace byla fascinace městem, nočním životem ve městě, velická. V popisech měst byli beatníci nepřekonatelní. Hrabě například radši bral zaměstnání pod jeho úroveň a

³⁴ ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str. 114

odmítal umístěnky, jen aby svou milovanou Prahu nemusel opustit. O Praze dokonce napsal „Krátkou báseň o Praze“. Téměř ve všech básních se město jako topos objevuje. Popis nočních ulic, zhasínajících kaváren, blikajících neonů, deště dopadajícího na střechy vysokých domů, to jsou rutinní popisy beat generation.

V Hrabětových textech se setkáváme také s popisem konkrétních míst v Praze a okolí.

„Na Karlově mostě se nudí barokní legionáři

a voda pod jezem

zpocená s pěnou v ústech utíká pryč

a vrací se

zpátky

jako zelené obilí když je vítr

Voda se vrací“³⁵

„Na Střeleckém ostrově (hnije) listí

v barvách Leonardova stáří, ...“³⁶

„... Myslím teď na Prahu Na roztřesené jíní

luceren Na měsíc horečně žlutý

Tak jako loni my dneska se loučí jíní

Za rok ti pošlu lístek: Přijď! Večer u Reduty! ...“³⁷

Hrabě se zmiňuje ale i o fenoménu komunismu-Tuzex.

U Kerouaca se také objevují popisy konkrétních míst z měst, ve kterých žil. Ovšem jeho popisy města a míst jsou patrnější v próze. V poezii se zaměřoval hlavně na své pocity.

„A když jsi mi ukázal Brooklynský most

zrána

ó, bože,

a lidé jak se plíží na zamrzlé ulici

dvakrát,

dvakrát,

dva různí lidé ...“³⁸

³⁵ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str. 14

³⁶ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str. 55

³⁷ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str.62

³⁸ ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.112

Dalším klišé v beatové poezii Hraběte a Kerouaca je hudba. Ať už se jedná o hudebnost verše (který značí mnohé zhudebnění Hrabětových básních), tak také hudba jako téma-hlavně tedy jazz a blues. Některé Hrabětovy básně mají přímo slovo „blues“ v názvu- „Blues na památku Vladimíra Majakovského“, „Blues v modré a bílé“, „Reduta blues“, „The monk in blues“ a mnoho dalších. Některé básně mají přímo „hudební“ názvy-„Stoptime“, „Pár tónů, které přebívají“, „Dva tympány v intervalu kvinty“. „Jam session“, „Mollový déšť křížuje řeku“ a opět mnohé jiné. Hudba byla s poezií velmi zřetelně spojována. Hrabětova obliba v hudbě byla ještě znásobena jeho výborným umem hrát na klarinet a saxofon. Dalo by se říct, že jeho hlavním tématem v básních je hudba a město. Tato dvojice téměř vždy podkresluje ústřední téma jednotlivých básní.

„... Jsem bez peněz. Jako vždycky. Za kafe a jeden štok budu s vámi chvíli hrát. A třeba twist! A třeba rock! Nečekal, až někdo kývne. Dupnul čtyřikát- a pak začal dole v basech tenhle chorus hrát. ...“³⁹

„... a napsal part pro saxofon a napsal part pro dechy- jako sautergain a finn- a potom všichni tancovali ...“⁴⁰

„... To v rádiu za tvými zády se miluje divoce a smutně muž jménem Hulan s macatou basou ...“⁴¹

Témata hudby jsou si velmi podobné. Často zmiňované jsou hudební nástroje. Ale také hudebníci. Například pouhý popis deště se slovy jako jsou tanec, jazz, blues, bubnování a podobně., navodí ve čtenáři či posluchači pocit, že poslouchá píseň nebo že slyší melodii.

„... Kartářka mi potom řekla: „Schválně holka zkus netrávít se, nebrečet a nebejt tolik líná, zajít někam, kde se hraje starý, dobrý blues! To je na tvý neštěstí nejlepší medicína.“

³⁹ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str.76

⁴⁰ ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.111

⁴¹ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 2010, str. 147

Na krysy jed-na smutek blues!

*Tak to má bejt. Schválně to zkus! ...*⁴²

S oblibou oba autoři zmiňují také halucinogenní nebo alespoň návykové látky-cigarety a alkohol užívali oba hojně. Jack Kerouac dokonce na následky alkoholismu (respektive vnitřního krvácení) zemřel. V alkoholu oba autoři utápěli své psychické problémy. Kerouac se nesmířil se svou publicitou. Hrabě začal pít hlavně na vojně, kde byl nešťastný.

Jackova manželka Edie Parkerová ve svém životopise píše o tom, že Jack Kerouac kouřil cigarety značky Lucky Strike. To Hrabě pravděpodobně v Československu na takovou značku nenarazil. Ovšem na spoustě fotografiích (hlavně na těch nejvíce zveřejňovaných, je zachycen s cigaretou v koutku nebo alespoň v ruce. I tyto „zlozvyky“ (dle mého názoru, zlozvyky dokreslující jejich osobitost a image) byly tedy častým tématem v jejich poezii.

„ a ty, smutná luno, co děláš,

záříš na obloze

se sklenkou portského

*v každé noze*⁴³

„... Měsíc přichází domů ožralý, plonkový,

*někdo ho praštil nočnickem. ...*⁴⁴

„... A všechny ty noční žranice...

a plné vany chlastu,

*které si proleje chřtánem ...*⁴⁵

„... Kap kap kape báseň

andělský kouř

kap kap nestojí

ani za přečtení

básnička

Začneš tím. Že

saješ mléko

⁴² HRABĚ Václav, Blues, Praha, 2010, str. 48

⁴³ KEROUAC Jack, Rozprášené básně, Olomouc, 1995 bez paginace

⁴⁴ KEROUAC Jack, Rozprášené básně, Olomouc, 1995 bez paginace

⁴⁵ KEROUAC Jack, Rozprášené básně, Olomouc, 1995 bez paginace

*a skončíš tím, že
nasáváš kouř
A víš,
co mléko a kouř
znamenaají.*⁴⁶

*„... chorus o zakouřených sálech o bílých prašných cestách
o létech heroinu a smutku ...“*⁴⁷

*„ ... Krasavec bílý měsíc
si strčil dva prsty do krku
Takový fešák A zvrací!
Úsměvy rady do života vyčichlé
pivo
smutek špiritus a saze z řas ...“*⁴⁸

Jako u všech mužů i u Hraběte a Kerouaca byly také v tvorbě inspirací ženy. Kerouac byl ženatý celkem třikrát. Za jeho osudovou ženu je považována jeho matka, na kterou byl celý svůj život velmi fixovaný. Údajně si dokonce třetí ženu vzal pouze proto, aby se měl kdo starat o jeho nemocnou maminku. Z druhého manželství měl pak Kerouac jediné dítě. Dceru Janet, ke které se nehlásil. Ta v dospělosti podlehla drogám a živila se jako prostitutka. Později se proslavila psaním, stejně jako její otec. Kerouac měl všeobecně k ženám dost zvláštní postoj. Měl ženy pouze na sex a pak ženy, které obdivoval. Protože to byl pohledný muž, o milenky neměl nouzi. Všeobecně je za jeho jedinou lásku považována jeho první žena. U Kerouaca jsou také známé jeho homosexuální úlety (Ginsberg byl do Kerouaca velmi zamilovaný), i ty se promítly do jeho tvorby.

U Hraběte byly vztahy k ženám též komplikované. Ženatý byl pouze jednou. Zemřel ovšem znatelně mladší než Kerouac a dá se předpokládat, že by se oženil znovu, protože se stihl ještě před svou smrtí rozvést. Ovšem jeho ženu Olgu bezmezně miloval, a

⁴⁶ KEROUAC Jack, Rozprášené básně, Olomouc, 1995

⁴⁷ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str. 21

⁴⁸ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str. 15

všechny básně s romantickým podtextem jsou vlastně věnovány jí. Byla jeho osudovou ženou, se kterou zplodil syna Jana. S Olgou žil v bytě i po jejich rozvodu (ovšem jen díky špatným finančním podmínkám). O syna se tedy staral. Olga byla dokonce ta, která mrtvého Hraběte našla u nich v kuchyni (podle legendy spóčinutého na psacím stroji).

V jejich poezii se setkáme s popisem ženského těla.

„... Bílá kopretino

vaše světlé vlasy

jako zlaté víno

jak dozrálé klasy

...

*Dívko s vlasy slunce říčko zruřovělá ...*⁴⁹

Ovšem u Hraběte jsou hojná také vyznání. Hlavně známé skryté vyznání v Prologu „*Pro jednu bláznivou holku kvůli které jsem se naučil hrát džez.*“⁵⁰ Hrabě celkově má v textech více romantických prvků. I sex popisuje s něžností. Kerouac se zaměřil hlavně na tělesnost lásky. Sex je v jeho poezii někdy zmiňován i vulgárně.

„ Vstal jsem , oblékl se

vyšel ven a zapíchal si

*Potom jsem umřel a dal se pochovat ...*⁵¹

Pro vulgarismus občas sáhne i Hrabě. Požívá slova jako kurva, děvka nebo buzerant. Pokud jde o vulgarismy, hovorové výrazy nebo o slang, používají je oba spisovatelé dost často. Kerouac navíc v některých básních používá terminologii ze zen buddhismu.

„... jakýsi bhikku v mém srdci

čeká na toho strašného

vraha filozofie

BUDDHU“⁵²

Jack Kerouac také využíval jeden útvar, který se u Hraběte nevyskytuje v žádném případě. Jedná se o japonskou báseň haiku. Kerouac si ji ovšem poupravil. Místo sedmnácti

⁴⁹ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str. 139,140

⁵⁰ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str. 9

⁵¹ ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.110

⁵² ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.111

slabičného lyrického útvaru, psal třířádkové „haiku“, která měla říci něco důležitého (podle Kerouaca jsou západní jazyky méně pružné než japonština).

„*Celý den*

*jsem nosil klobouk
který jsem neměl na hlavě*“⁵³

Zen buddhismem ani haiku se Václav Hrabě nezabýval. Ten se zabýval více sociálně nabitými tématy, na rozdíl od Kerouaca (ten se nechtěl angažovat). Hlavně nesouhlas s povinnou vojenskou službou byl jedním ze sociálních témat v Hrabětově poezii. V tomto byla jejich poezie velmi rozdílná. Určitě je tento rozdíl, daný kulturou, dobou a politickou situací, ve které oba žili (Jack Kerouac se dobrovolně přihlásil do vojenského námořnictva ve druhé světové válce, Václav Hrabě byl odveden).

„... *Tabák rum guláš-vojenské slasti*

Masarik slíbil(tatíček náš)

bodáky naše svobodné vlasti

Tak si dej Honzo hlt na kuráž

(Ještě si řekni že tě má ráda)

A teď už musíš Povel byl dán

Na Dosso Alto řve kanonáda

V piniích

leží

i Fejfar Jan ...“⁵⁴

Kerouac i Hrabě ve svých básních též využívají refrénu. Pro zdůraznění naléhavosti výpovědi v básni. Čtenář, popřípadě posluchač, tak přesně ví, kterému tématu autor dává důraz.

„... *pod nějakým mrtvým stromem,*

pod nějakým bolavým křížem,

pod nějakým mocným bossem,

pod nějakým koněm ...“⁵⁵

„... *tento vlak chvějící se ve slunci jako zapomenutá něžnost*

⁵³ ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.115

⁵⁴ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str.158,159

⁵⁵ KEROUAC Jack, Rozprášené básně, Olomouc, 1995

*tento vlak s očima zakrytýma mollovými prsty rozchodů
tento vlak přinášející s nadšením chrta-amatéra ještě
dýchající důkazy zázraků které se staly ...*⁵⁶

U těchto dvou autorů se jedná spíše o paralely tématické než shodu v jazykových prostředcích. I když i některé jazykové prostředky volí podobně.

6. Paralely v próze Václava Hraběte a Jacka Kerouaca

Je zajímavé porovnávat tvorbu Kerouaca, který psal povětšinou prózu a romány, s Hrabětem který byl převážně básník. Porovnat všechna díla s jedinou dochovanou Hrabětovou povídkou „Horečka“ se mi zdá komplikované. Proto jsem se rozhodla začít Kerouacovým „Krédem a technikou moderního prozaika“. V tomto seznamu se autor zamýšlí, co moderní prozaik potřebuje.

„... 1. Čmáranice v soukromých notesech a zuřivě naklepané stránky na stoji, často pro vlastní potěšení

- 2. Být pokorný a vůči všemu otevřený, naslouchat*
- 3. Usilovat, nikdy se neopít mimo svůj dům*
- 4. Mít rád svůj život*
- 5. To, co cítíš si najde svou vlastní formu*
- 6. Bláznivě se odevzdat vlastní mysli*
- 7. Hrát z takové hloubky dechu, jak se jen dá*
- 8. Psát, to co chceš, bez omezení ze dna svojí mysli*
- 9. Neopsatelné vize svého já*
- 10. Čas jen na poezii toho, co je*
- 11. Vizionářské tiky šubající hrudí*
- 12. V tranzu ustrnutý snít o věcech před sebou*
- 13. Odstranit literární, gramatické a syntaktické zábrany*
- 14. Jako Proust se opájet časem*
- 15. Vnitřním monologem vykládat pravdivý příběh světa*
- 16. Svůj zájem zaměřit na to nejvzácnější ve středu-oko v oko*

⁵⁶ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str.162

17. *Sám pro sebe si poznamenávat vzpomínky a úžas*
18. *Vycházet ze samého středu pohledu a plavat v moři jazyka*
19. *Navždy se smířit se ztrátou*
20. *Uvěřit ve svatý profil života*
21. *Pokusit se načrtnout proud, který už máš celý v mysli*
22. *Nemyslet na slova, když se zastavíš, ale radši vidět obraz*
23. *Sledovat každý den, které datum zdobí tvoje ráno*
24. *Nech v důstojnosti své zkušenosti, z jazyka a poznání není třeba mít strach ani cítit hanbu*
25. *Psát pro svět, ať čte a vidí, jak ho přesně vidíš ty*
26. *Knih-film, film ve slovech, je vizuální americká forma*
27. *Velebit charakter v bezútěšné nelidské samotě*
28. *Skládat divoce a nedisciplovaně to čisté, co vychází z nitra, čím bláznivější, tím lepší*
29. *Jsi ustavičný génius*
30. *Jsi autor-režisér pozemských filmů sponzorovaný anděli v nebi ...* ⁵⁷

Pokud by byl tento seznam brán jako jednotlivé body pro porovnání prózy Václava Hraběte a Jacka Kerouaca, dalo by se říci, že se ve většině bodech shodují. Hrabětova jediná dochovaná próza „Horečka“, i když má mnohem menší rozsah než Kerouacovy romány, v sobě skrývá podobný styl ale i témata.

Bod číslo 25. , kdy by měl autor psát pro svět tak, aby svět byl chápán, jak ho vidí autor, se v „Horečce“ vyskytuje. Jsou to ty pasáže, kde Hrabě vykresluje jazykem básníka prostředí a situace. Tím se stal Hrabě také autorem-režisérem a ustavičným géniem, tedy splnil body 29. a 30.

„... Vyšel na ulici. Točila se mu hlava. Utrhl větvičku lípy a začal žvýkat list. Bylo to příjemně hořké. Vyplivl zelenou slinu. (Tak asi nějak třeba vypadá a chutná betel ...) Ze dveří hostince U Vejvodů. voněla držková polévka. Z nějakého okna byl slyšet do ulice klavír. Někdo cvičil. Beethovena „Pro Elišku“ . Podíval se na hodinky. Bylo už skoro pozdě. ... ⁵⁸

(Václav Hrabě, Horečka, str.34, Atheneum)

„Horečka“ je psána volným stylem a je velmi prostě členěna do čtyř kapitol-noc, dopoledne, odpoledne, večer.

⁵⁷ ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.109,110

⁵⁸ HRABĚ Václav, Horečka, str.24

Stejně jako u Kerouacových románů, Hrabě odstraňuje syntaktické a gramatické zábrany. Někdy chybí interpunkce-bod 13. v Kerouacově krédu autor splňuje.

V „Horečce“ jsou velmi zajímavé poznámky kurzívou a v závorkách. Jedná se o jakési „poznámky pod čarou“ v nich hlavní postava knihy, osmnáctiletý Jan (pravděpodobně autobiografická postava), filozofuje a přemýšlí, vede vnitřní monolog. Tím tedy Václav Hrabě splňuje 15. bod z Kerouacova seznamu.

„... Václavské náměstí bylo přeplněno jako kino, kde dávají Jeana Maraise v technicoloru. Ale stromy voněly opravdově. Prachem, benzínem, horkem a kouřem. Jan se prodírá na Vinohrady. (Zase jsem se zakecal a na tu zkoušku zpěváků teď přijdu pozdě. A to chci mluvit s Alicí. Ale s těma klukam az Luxoru má Karel pravdu. Jenomže ono se teď vžilo považovat za měšťáky jenom ty, co vzdychají při Kmochovi na vepřových hodech a pro tuhle užitkovou verzi „socialismu“ s chatou, ledničkou a Laxíkem holt zatím nezbejvá nálepka... Hergot, kde se najednou vzalo v Praze tolik krásnejch ženskejch!) ...“

(Václav Hrabě, Horečka, str.24, Atheneum)

Podobné poznámky v závorkách se vyskytují v Kerouacově „Satori v Paříži“ (Satori= probuzení procitnutí, z japonského jazyka). Navíc je kapitolována čísly od 1 do 38. Každá kapitola má jiný rozsah, některé nemají délku ani půl stránky. Kniha byla psána při pobytu ve Francii. Zde je hlavním hrdinou Jack Dulouz (autobiografická postava Jacka Kerouaca). I zde jsou v závorkách zaznamenány myšlenkové pochody hrdiny.

„... Oltář v La Madeleine je gigantická mramorová skulptura (Maří Mag-daleny) zvicí bloku činžáků, kde stojí obklopena anděly a archanděly. Vztahuje ruce v michelangelovském gestu. Andělům schlíple visí ohromná křídla. Celé je to dlouhé jako městská ulice. Ta dlouhá kostelní budova je z nejpodivnějších: žádné věžičky, žádná gotika, řekl bych, že na způsob řeckého chrámu. (Snad jste si, proboha, nemysleli, že navštívím Eiffelovu věž z ozonu a ocelových žeber, dodaných našimi prachatými prasečkáři? Jak může někdo tak zblbnout a jet výtahem, aby dostal bolení, že je čtvrt míle nad zemí? Já už to jednou udělal kvůli Hempire State Buildingu v noční mlze s mým vydavatelem) ...“⁵⁹

Oba autoři opět oplývají ve svých knihách láskou. Oproti romantice v poezii Václav Hrabě v „Horečce“ popisuje i milostný akt s jednou z hrdinek. Ovšem zde se stává sex něčím zakázaným, protože hrdina miluje jinou ženu, proto sám sebe odsuzuje.

⁵⁹ KEROUAC Jack, Satori v Paříži, Olomouc, 1994, str.6

„... Líbal ji na holý horký krk. Slyšel, jak něco šeptá, nerozuměl, bylo to něco ze Shakespeara, ale on cítil jenom její blízkost a myslel na holku, se kterou spal před měsícem, a která si z něj dělala blázny, a znovu se omlouval Šrámkovi a hladil její jazyk ústy rozpraskanými od kouře. (Holka, holka, na maturantku toho znáš dost!) Zakymáceli se, široké manželské lože to vydrželo. Chudáci staroušci na chajdě, jejich počestné lože... Stačil si pomyslet, když jeho ruka narazila na její koleno. Hladil ji chvíli po noze. ...“⁶⁰

Stejně tak i Kerouac se nebrání popisu sexu. Ovšem na rozdíl od svých básní, kde je popis většinou vulgární a strohý, v próze se fascinovaně rozepisuje a až intelektuálně se zamýšlí nejen nad sexem ale i láskou.

„... s povzdechem se převrátí na posteli, skrývá, zahrabává své štavnaté tělo, tak k ní popojdu, obrátím ji, vrhnu se na postel, libám přímku utíkající od prsní jamky plné zármutku rovnou k pupíku, kde se z ní stává nekonečná přímka a pokračuje jakoby nalinkovaná tužkou stále dolů a pak stejně rovnince dospodu, a copak potřebuje chlap získat pohodlí z dějin a myšlenek, jak to sama řekla, když to má, tu podstatu, ale tichou ...“⁶¹

Opět jako v jejich poezii se zmiňují o alkoholu a cigaretách, většina hlavních hrdinů kouří, což dokresluje jejich image „hipstera“ a pijí alkohol. Navíc jak v „Horečce“ tak v „Satori v Paříži“ se jedná o poměrně mladé hlavní hrdiny.

„... „Počkejte, učešu se, vezmu si cigarety a ach, co takhle nejdřív jedno pivo?“ ...“⁶²

„... víno a cigarety kouřené poprvé s hrdým pocitem vlastní ceny. ...“⁶³

Dalším tématem jsou samozřejmě drogy, oba autoři měli zkušenosti s drogami. Stejně jako pro většinu beatníků byly drogy buď inspirací (například pro Williama S. Burroughse to bylo také LSD) nebo povzbuzovadlem (u Hraběte to byl amfetamin). Do svých děl tak tedy alespoň okrajově promítli své zkušenosti.

„... Asi v jednu jsem se s Evičkou vytratil do pokoje. Předtím jsem jí dal ten prášek do kafe. Človče, holka vyváděla jako divá. Když jsem od ní odešel, poslal jsem k ní Pavla. ...“⁶⁴

⁶⁰ HRABĚ Václav, Horečka, str.11

⁶¹ KEROUAC Jack, Podzemníci, Praha, 1992

⁶² KEROUAC Jack, Satori v Paříži, Olomouc, 1994, str.36

⁶³ HRABĚ Václav, Horečka, str. 17

⁶⁴ HRABĚ Václav, Horečka, str.29

„... ale nicméně měla halucinace, že není jako normálně nadopovaná z toho, jak se nadýchala marihuanového dýmu v místnosti, ale že jí někdo nebo něco nějak napí-chalo drogu, třeba lidi, co šli za ní po ulici ...“⁶⁵

Zase oba autoři nezapřeli lásku k hudbě a hlavně k jazzu, jak Hrabě tak i Kerouac, ve svých prózách bravurně popisují pocity z melodie a také hudbu samotnou. Díky tomuto tématu se i próza zdá čtenáři hudebnější a zvučnější.

„... „Neumím to prostě popsat, vysílalo to nejen vlny – prostupovalo mě to – nedokážu to vyjádřit, slovy to nejde říct, chá-peš? dý by dý by,“ zazpívala pár akordů tak rozkošně. – Ten večer jsme svižně fičeli s Adamem po Larkin Street kolem Černého jestřába, ale on šel vlastně za námi a poslouchal, s hlavami namáčknutými k sobě jsme zpívali jazzové a bopové refrény, já občas frázoval a jí se dařily zajímavé moderní a vytříbené akordy (jaké jsem nikdy nikde neslyšel, trochu se podobaly Bartókovým moderním akordům, jenže byly jak střížené k bopu) a jindy jsem zase k těm jejím akordům basoval, předtím ve staré velké legendě (taky v bouřlivém divanovém od vazovém odpoledni, které neočekávám, že někdo pochopí) ...“⁶⁶

„... Přidalo se piano v molových akordech připomínajících renesanční madrigaly. Trubka se zajíkala nad unisonem recitátorů. ...“⁶⁷

Nejvýraznějším rysem Kerouacovým jsou cesty. Romány jako jsou „Na cestě“ nebo „Dharmoví tuláci“ přímo popisují cestu jako činnost. U Hrabě se tento jev nevyskytuje. Ovšem v „Horečce“ můžeme najít cestu od mladistvé nevědomosti k prozření, kdy hlavní hrdina zjistí, že na vše je ještě dost času, že lásku nelze vždy získat. V závěru se rozhodne nechat pantomimy, a naučit se hrát na hudební nástroj-na trumpetu, dá tedy přednost hudbě (opět fascinace hudbou). Dochází tedy na své cestě jediným dnem k závěru, že to co dělal nebylo to co chtěl dělat, hledá nový cíl.

„... Přestože si bručel twist, byl tak strašně mladý, že ještě nevěděl, co je to nikotin, špiritus, puberta, morální profil, besedy pro mládež o pohlavním životě, pokrytectví, horečka z rýmy a horečka z lásky ...“⁶⁸

⁶⁵ KEROUAC Jack, Podzemníci, Olomouc, 1994, str.11

⁶⁶ KEROUAC Jack, Podzemníci, Olomouc, 1994, str.54

⁶⁷ HRABĚ Václav, Horečka, str.27

⁶⁸ HRABĚ Václav, Horečka, str.48

7. Paralely v tvorbě Václava Hraběte a Allena Ginsberga

7.1.Pár slov o Irwinu Allenu Ginsbergovi

Irwin Allen Ginsberg byl nejslavnějším básníkem hnutí beat generation. Narodil se 3.června 1926 v Newarku. Pravděpodobně svůj talent zdědil po svém otci, učiteli a autorovi několika sbírek. Jeho matka byla ruská židovská emigrantka. Právě jí věnoval báseň „Kadiš“. Ginsberg studoval práva (později anglistiku) na Kolumbijské univerzitě, kde se také poprvé setkal s Kerouacem, Burroughsem a dalšími budoucími betaníky.

Během studia se potýkal s problémy vlastní homosexuality. Allen navazoval kontakty s muži i s ženami. Zamiloval se i do spisovatele Neala Cassadyho, který ho však odmítl, což ho dlouhodobě poznamenalo. O pár let později se seznámil s Peterem Orlovským, který se stal jeho celoživotním partnerem v oblasti intimní, ale i duchovní a umělecké.

Po absolvování univerzity se Ginsberg přestěhoval na západní pobřeží USA. 7.října 1955 připravil Kenneth Rexroth v Six Gallery v San Francisku čtení "šesti andělů na jednom jevišti" (Ginsberg, Lamantia, McClure, Whalen, Snyder a Kerouac-ke čtení se nakonec neodhodlal, ale pomáhal vytvořit příjemnou atmosféru a povzbuzoval recitátory). Allen se zde představil se svou novou básní „Kvílení“ a během tohoto jediného večera se stal hvězdou. V roce 1956 vyšla v nakladatelství City Lights Books jeho prvotina- „Kvílení a jiné básně“. Sbíрка vyvolala skandál. Ale Ginsbergova sláva prudce stoupla. Následovalo vydání dalších sbírek a veřejné čtení poezie po celém světě. V roce 1965 absolvoval cestu do Československa, na jejíž počest napsal báseň „Kráľ Majáles“.

V roce 1973 se stal členem Národního institutu umění a držitelem Národní knižní ceny. Zemřel na rakovinu 5. dubna 1997 v New Yorku.

7.2.Paralely v poezii Václava Hraběte a Allena Ginsberga

Opět je problémem porovnávat dva autory, kteří tvořili každý v trochu jiné době, na úplně jiném místě, v naprosto odlišném politickém režimu.

Ovšem Václav Hrabě se s Allenem Ginsbergem setkal v Praze v roce 1965. Tím, že Ginsberg získal určitou zkušenost s komunistickým režimem (byl vyhoštěn z Kuby), se jistými tématy přiblížil k poezii Václava Hraběte. Navíc oba autoři byli téměř výhradně

básníky.

„Obscénní není básníkův jazyk, ale skutečnost, kterou zaznamenává. Ty velké obscénní výluky Kvílení jsou smutnými výlukami zmechanizovaného světa, ztraceného mezi atomovými bombami a nemocným nacionalismem.“⁶⁹

Ginsberg ve svých básních převážně kritizuje. Kritizuje všechno a všechny. Zajímavé ovšem je, že pokud člověk danou problematiku zná, musí souhlasit. Sbíрка „Vylízanej mozek“ je jasným důkazem, že není pravda, že Ginsberg nesnáší konzumní maloměšťáckou společnost. Ta mu nevadí. Tito maloměšťáci si je žijí a konzumují. Je to jejich život.

Vadí mu vysoké postavení „blbců“.

„... Vylízanej mozek řídí Pentagon a jeho brácha vede CIA, prdelatí tupci!

Vylízanej mozek smolí a vydává Time, Newsweek, WallStreet journal, Parvdu, Izvěstije

Vylízanej mozek je papežem, premiérem, prezidentem, komisařem, předsedou, senátorem! ...“⁷⁰

S touto kritikou „vůdců společnosti“ se můžeme setkat i v díle Václava Hraběte. Který v komunistickém (tedy režimu potlačujícím lidská práva) režimu žil.

„... A vy, kteří si budete dnes strouhat

svůj každodenní příděl klasiků do večerní kávy

vy kteří si nikdy o zed' nerozbijete hlavy

vy lidé s životem jak s pentlí přetrženou

a s kusem nábytku jež nazýváte ženou

vás myslím kteří jste si vydělali

na svoje teplé hnízdečko tím že jste dobře kšeftovali

s rozumem s láskou s ideály

za které jiní bojovali

⁶⁹ ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.80

⁷⁰ GINSBERG Allen, Vylízanej mozek (staženo z www.ulozto.cz dne 17.2. 2011)

*a vy jste se jim posmívali ...*⁷¹

Přímá narážka na komunismus je u Ginsberga v básni „Král Majálesu“. U Hraběte se takto přímá kritika absolutně nemohla projevit. I když narážky na komunistickou vládu se vyskytly i v jeho poezii.

*„A komunisti nemají co nabídnout jen vypasené tváře a brýle a ulhaný policajty
a kapitalisti dávají Nahým napalm a peníze v zelených kufřících,
a komunisti budují těžký průmysl, ale srdce je též těžké ...*⁷²

*„... Až půjdeš zítra ode mne
potkáš paní domácí jak se vrazí
s masem na neděli
bude se divit, že jsi tak mladá
a už se touláš po nocích
Pak si řekne že jsou tím stejně vinni
komunisti ...*⁷³

*„... Vy kteří znáte Marxe z paměti protože je to pro vás výhodné
řekněte mi*

*„jak by asi bylo Marxovi kdyby ho Jenny opustila?“ ...*⁷⁴

Opět je jednou z paralel v poezii Haběte a Ginsberga oslovování a jmenování kolegů, nebo známých osobností.

Opět je Ginsbergova poezie určena k veřejnému předčítání. Některé jeho básně jsou též věnovány jeho láskám, například „Kvílení“ pro Carla Solomona, „Kadiš“ matce Naomi. Přímou v „Poznámce ke Kvílení“ též zmiňuje své kolegy (většinou i bývalé lásky).

*„... Svatý Petr svatý Allen svatý Solomon svatý Lucien svatý Kerouac svatý Huncke svatý
Burroughs svatý Cassady svatí neznámí vyšukaní a trpící žebráci svatí odporní*

⁷¹ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str.136

⁷² ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.75

⁷³ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str.25

⁷⁴ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str.136

lidští andělé! ... ⁷⁵

„Jak jsem jen na tebe dnes večer myslel, Walte Whitmane, když jsem krácel bočními uličkami ... - A ty, Garcio Lorco, co ty jsi dělal při melounech? ... ⁷⁶

„... Jack Kerouac si sedl vedle mě na zlomenou vrzavou železnou tyč, druh, stejně jsme přemýšleli o duši, sklíčení, smutní a se zármutkem v očích, obklopení skroucenými ocelovými kořeny stromů mašinérie. ... ⁷⁷

Václav Hrabě, jak už jsem zmínila v předešlé kapitole, byl také inspirován svými kolegy. Hlavně těmi předešlými. Jedna báseň dokonce nese jméno českého básníka- „Jam sassion s Františkem Gellnerem“.

Stejně tak báseň věnována ruskému spisovateli „Blues pro Vladimíra Majakovského“.

„... S nelidskou upřímností

koktaly svoji soustrast ubřečené dlažební kostky

Ten den šel naposled po bulváru v dešti

Vladimír Majakovskij ⁷⁸

Jak už bylo řečeno, Ginsberg zmiňoval v textech své lásky. Byl velmi otevřený otázce homosexuality. Neskrýval se.

„... Svět je svatý! Duše je svatá! Nos je svatý! Svatý jazyka ptáka ruka a díra do řiti! ... ⁷⁹

Většina jeho prvních lásek byla heterosexuálních, tím pádem nešťastných.

„... Moloch, v kterém sedím osamotě! Moloch, ve kterém sním o Andělech! Blázen v Molochovi! Kuřák ptáků v Molochovi! Bez lásky a bez milence v Molochovi... ⁸⁰

Jak už bylo řečeno, láska je v Hrabětových textech vděčným tématem-ta šťastná i ta nešťastná.

⁷⁵ ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.70

⁷⁶ ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.70

⁷⁷ ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.71

⁷⁸ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str.24

⁷⁹ ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.70

⁸⁰ GINSBERG Allen, Kvílení, Praha, 1990, str.12

*„... vím že mě nemáš ráda
ale já tě mám hluboko pod kůží
rozpuštěnou ...“⁸¹*

A jako většina beatníků, také Ginsberg, se shlédl v jazzové hudbě a v blues, a na jeho básních je to znát. Opět se stáváme s hudebností verše a s hudební tematikou.

*„... kde třískáš do kaktonického piana duše je nevinná
a nesmrtelná a nikdy by neměla bezbožně umřít ...“⁸²*

*„... Začal to klavír
Hluboko v basech
horečce zelené moře
a pak jsem zaslech
trubku
jak chraptí horce a hoře ...“⁸³*

A opět se stává paralelou v tvorbě autorů refrén. I v jedné z předchozích ukázek je slovo „moloch“ refrémem. „Kvílení“ je báseň ve které se vyskytuje refrén nepravidelně a ne pokaždé stejný. V první části, můžeme považovat za refrén slovo „kteří“. U hraběte by se dalo považovat za refrén v básni „Prolog“ slovo „pro“.

*„... kteří v bídě a v hadrech a se zapadlýma očima ...
kteří odhalili mozky Nebesům pod nadzemní dráhou ...
kteří procházeli univerzitama se zářivýma studenýma
očima ...“⁸⁴*

*„... Pro betonáře Albertýna Vidím ho jak dnes...
Pro Miles Davise pro ten večer kdy jsem poprvé uslyšel
trubku plnou vzlyků...“*

⁸¹ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str.75

⁸² GINSBERG Allen, Kvílení, Praha, 1990, str.14

⁸³ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str. 20

⁸⁴ GINSBERG Allen, Kvílení, Praha, 1990, str.5

Pro prodavače červených a žlutých limonád ... ⁸⁵

Také způsob vyjadřování. Používání slangových výrazů a zažitých názvů. Opět se setkáváme s problematikou používání terminologie zen buddhismu. I v názvech svých básní tyto výrazy používá-“Slunečnicová sutra“ (ze sanskrtu, sutra=vlákno,nit) Ginsberg navíc používá i cizí jazyky.

„... A já jsem král Máje úctyhodný profesor Brooklynské Gate Gate Paragate Parasam Gate Bodhi Svaha! ... ⁸⁶

Věta „Gate Gate Paragate Parasam Gate Bodhi Svaha“ je psána v sanskrtu. A můžeme ji přeložit asi jako „Kráčej, kráčeť dál, dál než já, probud' vesmír“.

U Hraběte se v jednom případě také vyskytuje název v cizím jazyce-„Bourée (sol-minore)“. Tento název nelze přeložit doslova. Bourée je totiž druh tance. Sol-minore je výraz z latiny a znamená „méně slunce“.

Paralely v tvorbě těchto autorů jsou tedy zřejmé.

8. Paralely v tvorbě Václava Hraběte a Lawrence Ferlinghettiho

8.1.Pár slov o Lawrenci Ferlinghettim

Lawrence Ferlinghetti, básník, prozaik, dramatik, knihkupec, vydavatel a také přední osobnost sanfranciské renesance, člen hnutí beat generation (i když se za něj nepovažoval), se narodil 24. března 1919. Studoval v Paříži, univerzitu v severní Karolině a na Kolumbijské univerzitě. V druhé světové válce sloužil u námořnictva.

V roce 1951 se usadil v San Francisku, kde si otevřel světoznámé knihkupectví City Lights Bookshop, kde prodával převážně laciné paperbacky. V tomto obchodě se také konala veřejná čtení a stal se centrem mladých autorů. Zanedlouho založil také vydavatelství City Light Books, kde vydával díla svých vrstevníků, pro které jiné vydavatelství neměly pochopení.

⁸⁵ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str.9

⁸⁶ GINSBERG Allen, Vylízanej mozek (staženo z www.ulozto.cz dne 17.2. 2011)

V tomto nakladatelství v roce 1956 v edici Pocket Books s pořadovým číslem čtyři vyšel skandální debut Allena Ginsberga „Kvílení a jiné básně“, po kterém následovaly knihy dalších beatníků.

V současnosti Ferlinghettiho vydavatelství vydává kromě původních textů i básnické překlady.

Ferlinghetti však nebyl jen obchodník, ale i básník. Na začátku svojí kariéry experimentoval s psaním pod vlivem LSD. S LSD experimentoval proto, jak to vypověděl v názvu básnické sbírky, která však byla vydaná až roku 1968, aby našel „Skryté významy věcí“. Roku 1958 vydal svoji první sbírku básní „Lunapark v hlavě“, která byla v té době jednou z nejlépe prodávaných básnických knih.

Stejně jako Ginsberg je Ferlinghetti držitelem několika literárních cen a stal se členem Americké akademie umění a písemnictví.

8.2. Paralely v poezii Václava Hraběte a Lawrence Ferlinghettiho

Na začátku svojí kariéry experimentoval Lawrence Ferlinghetti s psaním pod vlivem LSD. Podle jeho názoru LSD požíval z toho důvodu, aby objevil skryté významy věcí. Psal experimentální technikou a jeho jazyk byl často až šokující. Jeho básně se zdají být jednoduché a zní prostě-používá jednoduchý jazyk. Přesto jsou velmi populární. Ferlinghetti (stejně jako většina beatníků), zastává názor, že tištění poezii umlčuje, že poezie patří na ulici. Jeho tvorba je angažovaná také politicky. Ve svých dílech oslavuje lásku, sex a svobodu, a útočí na materialismus. Stejně jako Hrabě v předchozích kapitolách i on, i když značně starší a pocházející z jiných poměrů, mají stejná témata a používají podobné jazykové prostředky. K beatníkům se tento autor sám neřadil. Ferlinghetti byl politicky aktivní. Byl velmi mírově smýšlející, a to hlavně proto, že byl poslán do Nagasaki 6 týdnů po vybuchnutí atomové bomby. Věřil, že by měli být umělci mírově aktivní, bojovat za mír a stavět se proti silám zla. Jedním ze společných témat Ferlinghettiho a Hraběte je oslava lásky a sexu. Na rozdíl od Kerouaca a Ginsberga je Ferlinghettiho poezie výrazově mnohem podobnější Hrabětovým textům. Díky jednoduššímu jazyku, popis lásky vyznívá romanticky, ne tvrdě a vulgárně jako u předchozích autorů.

„... *A zvon tu noc vyzváněl*
dvakrát
jednou když se láska zrodila
a podruhé
když umírala“⁸⁷

„... *Láska je jako krásná loď,*
která ztratila kapitána,
námořníkům se třesou ruce
a bojí se co bude zrána ...“⁸⁸

V těchto dvou ukázkách oba básníci poukazují na pomíjivost lásky. Oba při tom používají velmi jednoduché výrazy. Ve Ferlinghettiho básni je také vidět, jaký důraz dává vizuálnímu aspektu básně. Hrabě si v některých básních také „hraje“ s vizuálností verše.

„... *tento vlak jehož dunění očekávají s uchem na kolejích ženy*
básníci a divoké kachny kormoráni našich podzimů
tento vlak plný medailí fíčů vši a nových neobvyklých
výrazů pro vyjádření štěstí ...“⁸⁹

Tato vizualizace souvisí také s rýmy. Ferlinghetti i Hrabě hojně používali. Většina beatníků se totiž chtěla odpoutat od svazování podobnými útvary. Ale Hrabě a Ferlinghetti rýmy používali k uvolnění básně a pocitu z ní. Navíc rým je velmi rytmický a čtená báseň, která je rýmovaná tak zní hudebněji, na čemž si Ferlinghetti při veřejném čtení velmi zakládal.

„... *Slyš hravé lásky luzný zpěv*
Nepravé lásky hrůzný řev
oddané lásky prostý zpěv
prodané lásky sprostý řev ...“⁹⁰

„... *Ve sněhu, který z rána napad*

⁸⁷ FERLINGHETTI Lawrence, Lunapark v hlavě, Hradec Králové, 1999, str.27

⁸⁸ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str.12

⁸⁹ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str. 162

⁹⁰ FERLINGHETTI Lawrence, Lunapark v hlavě, Hradec Králové, str.28

táhnou se černé šlápěje
jak listí v říjnu žlutne západ
*jak stromy staré aleje ...*⁹¹

Také refrén se u obou autorů vyskytuje, také kvůli důrazu na výpověď ve verši a znova také poroto, aby báseň zněla melodičtěji. Další důvod proč měla mít poezie hudebnost byl ten, že při veřejných čtení byl často recitátor doprovázen hudbou. Ta pak jeho slova dokreslovala.

„Svět je skvělé místo

kam se narodit

pokud vám tedy nevadí

že štěstí není vždy

kdovíjaká psina

...

Svět je kvělé místo

kam se narodit

pokud vám tedy nevadí že ustavičně někdo

*umírá ...*⁹²

„Zavři oči

Dole na ulici kropící auto napodobuje déšť

Beránci sbíhají do údolí a usínají

...

Zavři oči

V Berlínské hospodě se rouhá jadnonohý

Kristus

...

Zavři oči! Zavři oči...

Za chvíli umlknou

*zvony trombóny tramvaje ...*⁹³

⁹¹ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str.45

⁹² ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.46

⁹³ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str.29

Pokud se vrátíme zpět ke společným tématům, je u Ferlinghettiho nejdůležitější politická angažovanost. Ta se projevovala u Kerouaca a Ginsberga jen okrajově. I když Ginsberg veřejně odsuzoval komunismus a americkou vládu, u Ferlinghettiho je toto téma mnohem zásadnější. Ferlinghetti se snaží odsoudit nejen vlády nesvobodných zemí, ale vystupuje také proti válce-zastává celkový mír. Tento apel na dobro, je v jeho básních velmi zřejmý.

Například Ferlinghettiho báseň „Čekám“ (i u této básně se objevuje refrén) má naprosto zřejmé politické téma. Kdy autor čeká na změnu, na zázrak.

„... a čekám

až americký orel

opravdu roztáhne křídla

...

a čekám

až povedou válku

kteřá světu bezpečně přinese

anarchii

...

a čekám

až dokážou

že Bůh je američan

...

a čekám

až skončí atomové pokusy

...

a čekám

až se Ike rozhodne k činu

...

a čekám

až najdou způsob

*jak potrestat všechen nacionalismus ...*⁹⁴

Hrabě takovou politickou angažovanost neprojevuje. Je to pochopitelné, pokud si uvědomíme, že v socialistickém Československu si mohl dovolit angažovat se politicky pouze v

⁹⁴ ANDRIČÍK Marián, Beatnici, překlad: Tereza Bosáková, Bratislava, 2010, str.51,52

komunistické straně. Hrabě právě naopak svou angažovanost vyjadřuje nesouhlasem s komunistickým vedením země.

„... *Nikdo neví
že voják před nádražím si nese z války
infekci
komunismu ...*“⁹⁵

Pokud se jedná o opravdu beatnické témata jako je hudba nebo obraz města, i tam se najdou v tvorbě Ferlinghettiho a Hraběte shody.

„*Stavěli sochu
Svatého Františka
před kostel
Svatého Františka
v San Franciscu*

*v úzké ulici
kousek za Hlavní třídou
kde ptáci nezpívali
a slunce vycházelo včas
přesně podle rozvrhu ...*“⁹⁶

„... *Město je jako rozstříhaná hvězda
Je tak krásná noc že i svatý na mostě má horké tváře ...*“⁹⁷

Stejně jako Kerouac a Ginsberg i Ferlinghetti se ve svých básních zmiňuje o slavných osobnostech a klasických autorech. Ovšem už nepíše o svých přátelích.

Zajímavé také je, že je v jeho některých básních se objevuje křesťanská tematika.

„... *Otče náš jenž spíš na nebesích
obrat' se v rakvi své
než svět se změní
V řít' grázlovství ponořena
je vůle tvá
prd platná v nebi
jako na zemi ...*“⁹⁸

⁹⁵ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str.165

⁹⁶ FERLINGHETTI Lawrence, Lunapark v hlavě, Hradec Králové, 1999, str.6

⁹⁷ HRABĚ Václav, Blues, Praha, 1999, str.120

⁹⁸ FERLINGHETTI Lawrence, Hlasitá modlitba, Praha, 1999, bez paginace

U Lawrence Ferlinghettiho je znatelně největší shoda v používání jazykových prostředků ale také ve zvolených tématech. Jejich poezie si je velmi podobná.

9. Závěr

Jak z této práce vyplývá, jsou zřejmé paralely v tvorbě autorů, tvořících v naprosto rozdílném prostředí, s jinými životními zkušenostmi, s odlišnými možnostmi publikování, ale také s určitým časovým odstupem. Jejich témata jsou zpracovávána sice odlišně, avšak jejich společným znakem je mládí znechucené autoritami, rozesmutněné láskou, obdivem k hudbě jako byl jazz a blues, odsuzující politickou situaci. Mladí lidé v poválečném období pili více alkoholu, kouřili více cigaret a experimentovali s drogami, hledali svoji sexualitu a životního partnera. Všechny tyto zážitky se promítli v jejich tvorbě.

I když je okolí považovalo za povaleče a flákače, často to byli velmi vzdělaní lidé, se zájmem o vědění, různé filozofické směry, klasickou literaturu a mnoho dalších forem sebevzdělávání. Jednalo se také o výborné řečníky, jejich poezie byla psána právě proto, aby mohla být veřejně interpretována. Někteří z nich měli také hudební vzdělání, aby mohli sebe nebo své kolegy, doprovázet při veřejných čteních na hudební nástroj. Stávali se také obchodníky a vydavateli, měli tedy smysl pro obchod. Později po jejich uznání někteří získali prestižní literární ceny. Byli tedy vše jen né povaleči.

V Americe byli Kerouac, Ginsberg i Ferlinghetti ovlivněni druhou světovou válkou. Hrabě byl ovlivněn komunistickým režimem. Oba tyto aspekty byly pro mladého člověka složité.

Velmi ovlivnilo tvorbu Ferlinghettiho, Kerouaca, Ginsberga a Hraběte, prožívání každodenních tragédií. Například Jack Kerouac byl držen ve vězení za spoluúčast na vraždě. Obvinění byl zproštěn, navíc byl třikrát ženatý, to se podepsalo na jeho vztahu k ženám. Ginsberg „válčil“ se svou homosexualitou. Ani ne tak, že by byl nespokojený se svou orientací, jako že ho trápilo neopětování citů, jeho většinou heterosexuálních objektů jeho lásky. Hraběte zase omezovala povinná vojenská služba, ve které velmi trpěl nesvobodou, i když právě ta mu dala jednu z prvních možností k publikaci.

Jediný problém, se kterým jsme se při psaní této práce potýkala, byl nedostatek odborné literatury o daném tématu. Proto jsem se převážně opírala o faktografii Jiřího Žáka.

První kapitola této práce se zaměřuje na české beatníky. Na jejich činnost a veřejný život. Popisuje také historické kontexty, ve kterých tehdejší čeští autoři tvořili, jaké okolnosti a kulturní dění tyto autory ovlivňovalo. Dále jsou v první kapitole medailonky jiných, méně známých autorů, než byl Václav Hrabě.

Druhá kapitola vytyčuje pojem „beat generation“ v Americe. Mapuje vznik hnutí, představuje skupinku „zakladatelů“ americké beatové generace. V této kapitole je kladen větší důraz na tvorbu, témata a jazykové prostředky autorů, u předešlé kapitoly tomu tak není hlavně z důvodu, že česká beatová generace „neexistovala“ jako ucelená skupina. Čeští autoři pouze čerpali inspiraci od beatníků.

Třetí kapitola už je zaměřena konkrétně na Václava Hraběte. Na jeho životní příběh poskládaný ze vzpomínek jeho přátel a rodiny, ale také na jeho tvorbu a postup při vydávání jeho knih. V této části práce je také vylíčen vliv Hraběte a jeho poezie na jednu generaci.

V následujících třech kapitolách jsou hledány paralely v tvorbě Václava Hraběte, Allena Ginsberga, Lawrence Ferlinghettiho a Jacka Kerouaca. Témata se objevovala vesměs stejná. Hlavně se jednalo o rozhořčení nad společností, útrapy a radosti lásky, sociální postavení a obliba jazzové a bluesové hudby. Jsou zde zmíněny i některé velmi patrné rozdíly v tématech.

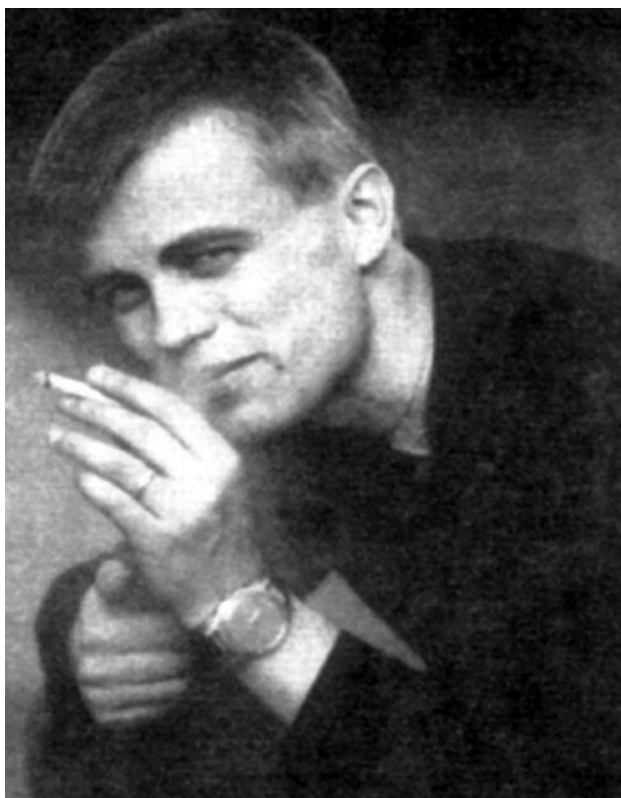
V porovnávání tvorby Hraběte a Kerouaca je rozdíl od zbylých kapitol v tom, že se zabývá nejen poezií ale i prózou. V některých částech se jejich tvorba velmi nápadně podobá, ač je pravděpodobné že Hrabě nikdy Kerouacovy knihy nečetl, protože v českých nebyly příliš známy, tedy také málokdy překládány. Velkou podobnost má hlavně román „Satori v Paříži“ a „Horečka“.

Nejzajímavější se ovšem stalo porovnávání tvorby Václava Hraběte a Lawrence Ferlinghettiho, kdy se objevilo nejvíce podobných forem, jazykových prostředků ale také témat. Nejzajímavější na tom faktu je, že věkově si byli Ferlinghetti a Hrabě nejdál.

Ginsberg byl pro Hraběte pravděpodobně největší inspirací. Vyplývá to z jejich osobního setkání při Ginsbergově návštěvě Prahy.

10. Přílohy

Václav Hrabě

Ilustrace I: portrét Václava Hraběte

Ilustrace II: Václav Hrabě ve Viole

Jack Kerouac

Ilustrace III: portrét Jacka Kerouaca

Ilustrace IV: Jack Kerouac

Allen Ginsberg

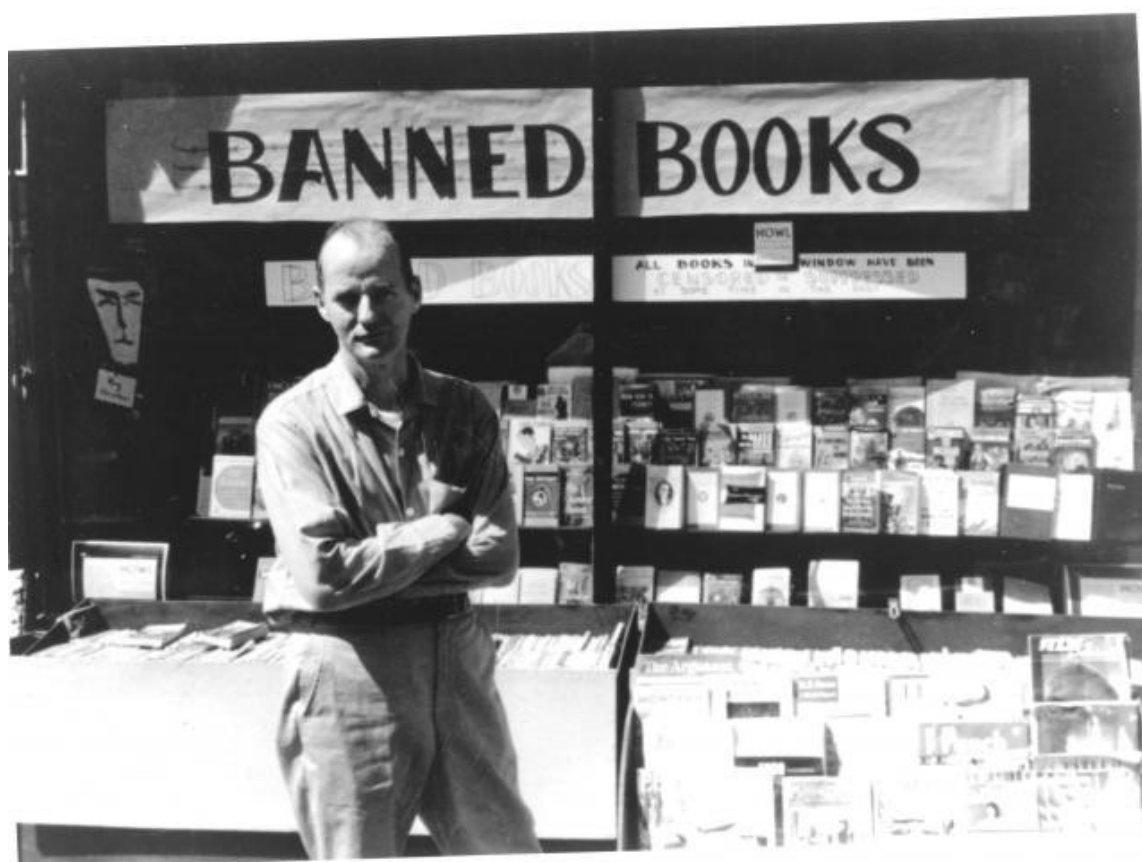

Ilustrace V: portrét Allena Ginsberga

Ilustrace VI: Allen Ginsberg

Lawrence Ferlinghetti

Ilustrace VII: Lawrence Ferlinghetti před svým knihkupectvím

Ilustrace VIII: Lawrence Ferlinghetti

11. Bibliografické údaje

Sekundární literatura

LAUBE Roman, POKORNÁ Terezie, ŠUSTROVÁ Petruška, *Háro, vzpomínky a dokumenty*, Praha, Revolver Revue, 2010, ISBN 978-80-87037-22-8

Analagon 30-Tradice a revolta, Praha, Sdružení Analagonu, 2000

Z dějin českého myšlení o literatuře 4 (1970-1989), Antologie k dějinám české literatury 1945-1989, Praha, Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2005

SOLEIMAN pour Hashemi, Michaela, *Literatura v souvislostech*, Praha, Klett, 2007, ISBN 80-86906-77-9

KNÍŽÁK, Milan, *Provolání k vlasatcům*, Praha, 1966 (www.hippie.wz.cz)

KEROUACOVÁ-PARKEROVÁ, Edie, *Ty to zvládneš, můj život s Jackem Kerouacem*, Praha, Volvox Globator, ISBN 978-80-7207-781-6

ŽÁK, Jiří, *12 taktů pro Václava Hraběte*, Praha, XYZ, 2010, ISBN 978-80-7388-359-1

ANDRIČÍK, Marián, *Beatnici*, Bratislava, Slovart, 2010, ISBN 978-80-8085-633-5

www.divadloviola.cz

www.google.com

Primární literatura

ŽÁK, Jiří, *12 taktů pro Václava Hraběte*, Praha, XYZ, 2010, ISBN 978-80-7388-359-1

ANDRIČÍK, Marián, *Beatnici*, Bratislava, Slovart, 2010, ISBN 978-80-8085-633-5

HRABĚ, Václav, *Horečka*, Praha, Labyrint, 1999, ISBN 80-85935-10-4

HRABĚ, Václav, *Blues*, Praha, Labyrint, 1999, ISBN 80-85935-11-2

KEROUAC, Jack, *Rozprášené básně*, překlad: Martin Konvička, Olomouc, Votobia, 1995
ISBN 80-85885-46-8

KEROUAC, Jack, *Podzemníci*, Praha, Mladá fronta, 1992, ISBN 23-060-92

KEROUAC, Jack, *Satori v Paříži*, Olomouc, Votobia, 1994, ISBN 80-8561-9-89

GINSBERG, Allen, *Vylízanej mozek* (staženo z www.ulozto.cz dne 17.2. 2011)

GINSBERG, Allen, *Kvílení*, Praha, Odeon, 1990, ISBN 80-207015-5-9

FERLINGHETTI, Lawrence, *Lunapark v hlavě*, Hradec Králové, Cylinder, 1999,
ISBN 80-901888-18

FERLINGHETTI, Lawrence, *Hlasitá molitba*, Praha, Torst, 1999, ISBN 80-721505-8-8

HENDRIX, Jimi, *Electric ladyland*, Sony Music Entertainment (reedice z roku 1968)

KEROUAC, Jack, *Dharmoví tuláci*, překlad: Josef Rauwolf, Praha, Winston Smith, 1992,
ISBN 80-900912-1-0

12.RESUMÉ

This stream originated in the late 50's years. This trend occurred mainly in the United States. Beat generation were characterized by nonconforming style of living and they defied the traditional kind of life and traditional literature. They revolted against the consumer society. They attempted to find their own style, which was shown mainly in the description of life experiences – wandering along the United States, happenings, alcohol, experiments with drugs, etc. Their creation was publicly interpreted.

The authors were often affected by oriental religious and philosophical ideas, most popular was the zen buddhism. Another distinctive items which influenced and inspired these artists, especially poets, were jazz and blues. Also their public speeches was often accompanied by music.

Basic representatives of this generation were Jack Kerouac, Allen Ginsberg, William Burroughs and Lawrence Ferlinghetti.

These authors inspired by the beat poetry and music in Czechoslovakia – Václav Hrabě, Ladislav Landa, Inka Machulková and Vladimíra Čerepková.

This work was specialized on searching for parallels in creation czech poet Václav Hrabě and representatives of american beat generation – Jack Kerouac, Allen Ginsberg and Lawrence Ferlinghetti. For Allen Ginsberg and Lawrence Ferlinghetti the parallels are searched only in the poetry. On the other hand at Jack Kerouac is analysed the poetry and also the prose.

In their works appears not only common themes but also uses of similar language means. The main topics are relationships, love, zen buddhism, policy and criticism of society. The main language means are slang, chours and rhyme. Poetry is very melodyousness at all authors.

Much parallels was in Václavs Hrabě poetry and Lawrences Ferlinghetti poetry. They have common themes, forms and linguistic resources.

For Václva Hrabě was the greatest inspiration Allen Ginsberg. Ginsberg and Hrabě personally met in Prague.